

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Komparace ideových a programových východisek

Strany zelených a Liberálně ekologické strany

Bakalářská práce

Autor: Martin Rufer

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie (KPOL)

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Pavla Dočekalová Ph.D

Hradec Králové 2015

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2015/2016

Studijní program: Politologie
Forma: Kombinované
Obor: Politologie (KPOL)

Zadání bakalářské práce

Předkládá:

Martin Rufer

Název česky:

Komparace ideových a programových východisek Strany zelených a Liberálně ekologické strany

Název anglicky:

Ideological and Programmatic Comparison of the Green Party and the Liberal Environmental Party

Zásady pro vypracování:

Tato bakalářská práce se bude zabývat srovnáním dvou českých politických subjektů, které ve svých ideových programech silně akcentují environmentální linii. V první kapitole bude teoreticky vymezen koncept stranických rodin s důrazem na představení evropské rodiny zelených stran a její ideové výbavy.

Hlavním cílem této práce je porovnat dva české politické subjekty, Liberálně ekologickou stranu a Stranu zelených, na základě programových a ideových východisek. Příležitost ke zkoumání a srovnání ideových a programových postojů obou stran nabízí jak volby do Evropského parlamentu, které se uskuteční v květnu 2014, tak následné podzimní komunální volby. Vznik Liberálně ekologické strany vytváří na poli české environmentálně orientované politiky zajímavou situaci, kdy se o přízeň voličů bude ucházet již „tradiční“ Strana zelených i nově vzniklá, liberálně-ekologicky se deklarující LES. Práce bude dále zkoumat i to, jak dalece je LES zaměřená environmentálním směrem a zda u nové strany nepřevažuje spíše liberální složka její ideologie. Program a ideologická východiska obou stran budou analyzována na základě hlavních znaků zelené rodiny stran, jako jsou například důraz na ochranu životního prostředí, lidská práva, rovnost šancí, pacifismus a stranická decentralizace. Práce vyjde z děl autorů zabývajících se environmentálně orientovanými stranami (Elisabeth

Bomberg, Thomas Poguntke, Pavel Pečínka, Vítězslav Bican, Václav Nekvapil a další).

Časově se bude práce soustředit především na období od září 2013, kdy dochází ke vzniku LES, do jara roku 2016.

Závěrem budou shrnuty dosažené výsledky a konstatována zjištění vzniklá srovnáním ideových a programových východisek obou stran. Analyzované materiály budou zkoumány a srovnávány pomocí metody kvalitativní srovnávací analýzy. Práce bude využívat odbornou literaturu vztahující se k tomuto tématu, internetové stránky obou stran a další publicistické a internetové zdroje.

LITERATURA:

Bican, Vítězslav. 2001. Evropská federace stran zelených. In: Fiala, Petr., Beyme, Klaus. 1985. *Political Parties in Western Democracies*. Aldershot: Gower Press.

Bomberg, Elizabeth. 1998. *Green Parties and Politics in the European Union*. London: Routledge.

Hloušek, Vít a Kopeček, Lubomír. 2010. *Politické strany: Původ, ideologie a transformace politických stran v Západní a Střední Evropě*. Praha: Grada Publishing.

Mair, Peter a Muddle, Cas. 1998. *The Party Family and its Study*. *Annual Review Political Science* 1, 211 – 229.

Nekvapil, Václav. 2007. *Budoucnost Evropské unie a zelená politika*. Kancelář Heinrich-Böll-Stiftung. Praha.

Pečínka, Pavel. 2002. *Zelená zleva?: Historie ekologických stran v Evropě*. Praha: G plus G.

Poguntke, Thomas. 2001. *Green Parties in National Governments: From Protest to Acquiescence?* Working paper 9, KEPRU. Dostupné na: http://www.keele.ac.uk/depts/spire/research/KEPRU/Working_Papers/KEPRU%20Paper%209.pdf (6. 5. 2008).

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 26. 04. 2016

Poděkování:

Rád bych poděkoval Mgr. Pavle Dočekalové Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a celkovou vstřícnost a trpělivost při konzultacích k této bakalářské práci.

Anotace

Rufer, Martin. 2016. *Komparace ideových a programových východisek Strany zelených a Liberálně ekologické strany*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2016, 64 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá srovnáním dvou českých politických subjektů, které ve svých ideových programech silně akcentují environmentální linii. V první kapitole je teoreticky vymezen koncept stranických rodin s důrazem na představení evropské rodiny zelených stran a její ideové výbavy. Druhá kapitola popíše historii obou politických stran. Ve třetí kapitole dojde ke srovnání obou subjektů.

Hlavním cílem této práce je porovnat dva české politické subjekty, Liberálně ekologickou stranu a Stranu zelených, na základě programových a ideových východisek. Práce bude zkoumat především to, jak dalece je LES zaměřená environmentálním směrem, a zda ji její ideová východiska nějak zásadně odlišují od SZ. Program a ideologická východiska obou stran jsou analyzována na základě hlavních znaků zelené rodiny stran, jako jsou například důraz na ochranu životního prostředí, lidská práva, rovnost šancí, pacifismus a stranická decentralizace. Teoretickým základem práce je teorie stranických rodin, kterou vytvořil Klaus von Beyme, a dále rozvíjeli Cas Mudde, Peter Mair, Michael Gallagher, Michael Laver nebo Paul Lewis, z českých autorů se pak touto problematikou zabývali například Vít Hloušek a Lubomír Kopeček.

Závěrem budou shrnuty dosažené výsledky a konstatována zjištění vzniklá srovnáním ideových a programových východisek obou stran. Analyzované materiály budou zkoumány a srovnávány pomocí metody kvalitativní srovnávací analýzy.

Klíčová slova: SZ, LES, stranické rodiny, zelené strany, ekologie, liberalismus

Annotation

Rufer, Martin. *Ideological and Programmatic Comparison of the Green Party and the Liberal Environmental Party*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2015, 64 pp. Bachelor Degree Thesis

Ideological and Programmatic Comparison of the Green Party and the Liberal Environmental Party

This bachelor's thesis deal with the comparison of two Czech political parties, that both emphasize environmental topics in their policies. The first chapter lays theoretical grounds of the concept of party families, focusing mainly on the European green parties and their ideological background. The second chapter describes the history of the SZ and LES. The third chapter compares these political parties.

The main goal of this thesis is to compare two Czech political subjects, the LES and the Green Party, both policy-wise and ideological background-wise. The thesis mainly inquire into how strongly LES leans toward environmental topics. Manifestos and ideological backgrounds of the two parties are analyzed throughout the traditional key topics of European green parties, such as the environmental protection, human rights, equality of opportunities, pacifism and the internal decentralization. This thesis are based on the works of authors who creates and deals with the theory of the families of the political parties (Klaus von Beyme, Cas Mudde, Peter Mair, Michael Gallagher, Michael Laver, Paul Lewis, Vít Hloušek, Lubomír Kopeček).

The conclusion will summarize the attained results and state the findings acquired through the comparison of both party policies and ideological backgrounds. The works mentioned will be examined through the qualitative comparative analysis.

Key words: SZ, LES, party families, green parties, ecology, liberalism

Obsah

Seznam zkratk.....	9
Úvod.....	10
1 Teoretické vymezení práce.....	17
1.1 Teorie stranických rodin.....	17
1.2 Zelená stranická rodina.....	21
1.3 Liberální stranická rodina.....	29
2 Charakteristika Strany zelených a Liberálně ekologické strany.....	33
2.1 Strana zelených.....	33
2.2 Liberálně ekologická strana.....	39
3 Srovnání Strany zelených a Liberálně ekologické strany.....	42
3.1 Odpovědnost k životnímu prostředí.....	42
3.2 „Graasroots“ demokracie, otevřenost a transparentnost.....	44
3.3 Svoboda, rovnost a spravedlnost.....	46
3.4 Přístup k problematice mezinárodní solidarity, míru a nenásilí....	49
3.5 Vztah k evropské integraci	50
3.6 Vztah k ekonomickým otázkám a energetice.....	52
3.7 Vztah k liberálním hodnotám.....	55
Závěr.....	56
Prameny:.....	60
Literatura:.....	62

Seznam zkratek

AV ČR – Akademie věd České republiky

BF – Brandýské fórum

ČSOP – Český svaz ochránců přírody

ČRo Plus – Český rozhlas Plus

ČSS – Československá strana socialistická

EFGP – Evropská federace zelených stran

EGP – Evropská strana zelených

EP – Evropský parlament

EU – Evropská unie

ITS – Inteligentní dopravní systémy

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

LES – Liberálně ekologická strana

LSU – Liberálně-sociální unie

NATO – Severoatlantická aliance

ODS – Občanská demokratická strana

OH-SD – Občanské hnutí – Svobodní demokraté

OSN – Organizace spojených národů

PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

SPR-RSČ – Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa

STUŽ – Společnost pro trvale udržitelný život

SZ – Strana zelených

UNESCO – Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

Úvod

Politické strany, které mají ve svém názvu adjektivum ekologická, environmentální nebo zelená, již dávno nejsou pouze stranami jednoho tématu orientujícími se na poměrně úzkou cílovou skupinu postmateriálně zaměřených voličů. Program evropských ekologických stran zahrnuje v současné době všechny aspekty života společnosti, počínaje ekonomickými, sociálními a konče například tématy zahraničněpolitickými. Je ale samozřejmě pravda, že většina těchto aspektů je nazírána především prizmatem dlouhodobě udržitelného rozvoje, jehož idea primárně ovlivňuje většinu ideových východisek environmentálních stran.

Vznik nejdéle činných západoevropských zelených stran, jako jsou například švýcarští, švédští či britští zelení, spadá do 70. let 20. století. Pokud se však zaměříme pouze na území České republiky, potažmo Československa, jako první environmentálně orientovaná strana vzniká Strana zelených, která je registrována hned v listopadu 1989, v prvních týdnech po Sametové revoluci. V porovnání se sociálními či křesťanskými demokraty patří zelená rodina politických stran k nejmladším evropským politickým aktérům, zároveň však již poměrně etablovaným. Co se týká politické síly, jedná se obecně především o malé strany s voličskou podporou do deseti procent, které však poměrně často tvoří důležitého koaličního partnera zejména sociálním demokratům či socialistům (Hloušek, Kopeček 2010: 83).

Jako téma této práce bylo zvoleno srovnání programů dvou českých politických stran, které nejen svým názvem, ale především svou ideologií nějakým způsobem akcentují své environmentální zaměření, Strany zelených a Liberálně ekologické strany. Inspirací této komparaci se stalo ustavení Liberálně ekologické strany v srpnu 2013 bývalým předsedou a místopředsedou Strany zelených Martinem Bursíkem, který krátce předtím odešel ze Strany zelených. Se vznikem nové a zvláště za takovýchto okolností založené a takto nazvané politické strany se zákonitě dostavuje otázka, jakým způsobem se nový subjekt bude shodovat, případně rozcházet s programovým zaměřením původní formace. Hlavním cílem této práce tedy bude zodpovězení výzkumné otázky: Srovnáme-li programová a ideová

východiska Strany zelených a Liberálně ekologické strany, patří obě tato uskupení do zelené stranické rodiny? V případě vyšší úrovně shody ideových programů by se pak navzdory proklamacím zakladatele dalo usuzovat spíše na osobní pohnutky, které ho vedly k založení nové strany. Dalším cílem této práce pak je představení obou subjektů na pozadí historie vzniku ekologicky orientované politiky v tehdejší Československu a později v samostatných českých zemích.

Martina Bursíka následovala do Liberálně ekologické strany i část původních členů. Mezi těmito lidmi najdeme i mnoho v předchozích letech důležitých a aktivních členů Strany zelených, kteří se výrazným způsobem podíleli nejen na chodu strany, ale především na jejích environmentálních programových výstupech. I tato skutečnost tak vytváří prostor pro výzkum toho, proč primárně nová politická formace vznikla, zda se nějak zásadně ideově liší od Strany zelených a jestli můžeme na základě porovnání jejich programů a postojů klíčových aktérů obou stran usoudit, že hlavním důvodem odchodu Bursíka a jeho následovníků byl nesouhlas s ideologií současné Strany zelených. Tyto otázky by měly být zkoumány nejen srovnáním programových výstupů obou stran, ale bude přihlédnuto i k jejich postojům k zásadním politickým tématům v kontextu nejen České republiky. Ostatně toto kritérium, kdy je v rámci komparativního výzkumu politických stran zkoumán nejen stranický program, ale i další postoje a prohlášení doporučují i Peter Mair a Case Mudde ve své práci *Party families and its study* (Mair, Mudde 1998). Tento jejich přístup by měl být výchozím rámcem i pro tuto bakalářskou práci. Oba tyto politologové vycházejí z již klasického díla Klause von Beymeho *Political Parties in Western Democracies*, ve kterém von Beyme především na základě ideologie rozlišuje devět typů stranických rodin (1985). V českém prostředí pak východiska výše uvedených teoretiků výzkumu stranických rodin syntetizovali Vít Hloušek a Lubomír Kopeček ve své knize *Politické strany; Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě* (Hloušek, Kopeček 2010). Koncept stranických rodin se jim stal rámcem pro společnou srovnávací analýzu středoevropských a západoevropských politických stran a jejich dílo je tak cenným příspěvkem v této oblasti výzkumu, zejména pak díky zasvěcenému středoevropskému

pohledu na danou problematiku, jejíž jemné nuance je občas pro některé západoevropské badatele problémem zachytit.

Obě uskupení budou zkoumána především s pomocí základních ideologicko-programových znaků zelené rodiny politických stran. Vedle výše uvedených teoretiků stranických rodin poslouží pro přesnější stanovení ideové příslušnosti k zelené stranické rodině zejména Charta Evropských zelených (EGP 2006). Jejích pět hlavních pilířů zelené politiky, které tvoří základní programovou politiku Evropské strany zelených (EGP), bude použito jako základ pro kritéria, která budou určující pro stanovení příslušnosti k zelené stranické rodině.

Prvním kritériem, které bude v případě obou stran porovnáváno, je kritérium z pohledu environmentálně zaměřených stran pravděpodobně nejvýznamnější, a na němž se zelené politické hnutí v Evropě vyprofilovalo, a sice vztah k životnímu prostředí a jeho ochraně. Tato odpovědnost vůči životnímu prostředí je například v Chartě evropských zelených definována jako nutnost zachovat biologickou rozmanitost, bojovat proti globálnímu oteplování za pomoci udržitelného způsobu využívání obnovitelných zdrojů a hospodárného nakládání se zdroji neobnovitelnými. Jaké mají zkoumané subjekty priority v oblasti ochrany přírody? Jak by se obě strany například snažily ovlivnit situaci v oblasti zemědělství, které zásadním způsobem ovlivňuje stav a míru znečištění krajiny? Jakým způsobem se staví k dalšímu oboru lidské činnosti, který má velký vliv na udržitelnost soužití s jejich životním prostředím a sice k dopravě?

Dalším důležitým pilířem Evropské charty zelených je otázka svobody každého jednotlivce skrze jeho autonomii, která souvisí s posilováním tzv. grassroots demokracie neboli budováním demokracie zdola. Tuto ideu nejlépe vystihuje jednoduchá věta „myslet globálně, jednat lokálně“. Bude popsán náhled stran na otázky otevřenosti, transparentnosti a důležitost rozvinuté občanské společnosti. Dále bude analyzován pohled obou subjektů na otázky přímé demokracie a případných změn volebního systému.

Na tuto část komparace naváže analýza náhledu stran na otázku rovnosti, ať již se jedná o rovnost pohlaví, příležitostí či problematiku ochrany lidských práv obecně. Bude provedena analýza a srovnání

programových a mediálních výstupů obou subjektů týkající se problematiky rovnosti příležitostí a ochrany lidských práv. Toto kritérium srovnání obou stran je důležité, protože obě strany ve svých programových a mediálních prohlášeních kladou na toto téma velký důraz. Ochrana lidských práv je v české politice spojena především se jménem prvního českého prezidenta Václava Havla, proto se krátce podíváme i na vztah stran k jeho osobě a odkazu.

V práci, která pojednává o zelené politické ideologii pak nelze opomenout též problematiku mezinárodní solidarity, míru a nenásilí, které při současném vývoji politické situace v nejbližším okolí České republiky nabývají na významu, který by jim ještě před několika lety zdaleka nebyl přisuzován. S tím souvisí i pohled obou subjektů na význam a důležitost členství České republiky v Severoatlantické alianci. Tyto výstupy budou porovnány mezi sebou a zároveň vzhledem k obecně deklarovaným postojům stran zelené stranické rodiny, tak jak jsou obsaženy například v Chartě evropských zelených.

Dalším kritériem, na kterém se dnes mnoho stran snaží získat politické body, je vztah k evropské integraci. Pokud se podíváme do historie evropských zelených stran, můžeme vidět, že ještě počátkem 90. let se většina zelených stran stavěla k evropské integraci spíše odmítavě. Tento postoj však slábl, když environmentálně orientovaní politici postupem času naopak zjišťovali, že z nadnárodní úrovně evropských institucí mohou mnohem lépe ovlivňovat například ekologicky zaměřenou legislativu. Na postoji k evropské integraci tak můžeme ukázat shodu, či případnou odlišnost od dnes již většinově přijímaného optimismu ekologických politických stran. V rámci tohoto kritéria bude tedy srovnáván příklon k eurooptimismu či europesimismu obou subjektů, k čemuž vedle stranických programů přinesly množství výstupů zejména kampaně před volbami do Evropského parlamentu.

Dalším kritériem, které bude podrobena hlubší analýze, je nahlížení obou stran na v dnešní době hlavní část stranických programů politických stran, a sice jejich ekonomický program. Konkrétně to znamená například to, jak oba subjekty souhlasí s regulací ekonomiky ze strany státu, jak nahlízejí na nutnost permanentního ekonomického růstu nebo jak dalece by

v případě účasti ve vládě prosazovaly různé formy ekologických daní. Bude analyzováno zda vůbec a jaké způsoby regulace ekonomiky strany podporují, zda je pro ně stejně jako pro většinu ostatních politických stran nejdůležitější otázka kvantitativního ekonomického růstu, jestli podporují zavedení eura a jaké konkrétní kroky by v případě možnosti prosazovaly v daňové oblasti, například co se týká sazeb DPH a spotřebních daní. Nebude vynechán ani vztah k problematice energetiky, když boj proti té jaderné byl vždy tmelem zejména západních zelených stran a hnutí.

Jako výzkumná metoda bude v této bakalářské práci aplikována komparace. Kvalitativní metoda srovnávací analýzy byla zvolena proto, že při tomto typu výzkumu není nutnost tak explicitního stanovení požadavků na formu vstupních dat jako je tomu u metod kvantitativních. Jak již bylo popsáno, cílem této komparace je srovnat programová východiska Strany zelených a Liberálně ekologické strany na základě výše stanovených kritérií. Srovnání bude synchronní, v časovém úseku od srpna 2013, kdy došlo k založení LES, až do jara 2016. Dostupné zdroje ve formě programů, tiskových zpráv a dalších mediálních výstupů budou detailně analyzovány, interpretovány a následně porovnány na základě stanovených kritérií, dle kterých lze politický subjekt zařadit do té které rodiny politických stran.

V úvodní kapitole bude představen koncept stranických rodin, který je hlavním teoretickým základem této práce. Teorie stranických rodin je pro komparativní výzkum stran stále velmi důležitou pomůckou, neboť dokáže vysledovat shody a propojení mezi stranami v rámci jednotlivých politických rodin. Základem této práce by pak mělo být právě zkoumání obou politických subjektů dle typologie, která vychází z ideově programatického úhlu pohledu na politické strany v rámci jejich případného zařazení do jedné stranické rodiny. Cílem této kapitoly tak bude představit koncepci stranických rodin s důrazem na zelenou rodinu politických stran a krátce popsat závěry, ke kterým došli jednotliví autoři, věnující se tomuto typu politologického výzkumu. Vzhledem k deklarovanému liberálnímu zaměření LES budou stručně nastíněny i hlavní ideje stran zahrnutých do liberální stranické rodiny.

Ve druhé kapitole budou obě strany podrobněji představeny na základě odborné literatury a dalších dostupných pramenů. Bude v ní

analyzována historie české, potažmo ještě československé Strany zelených v období od vzniku různých environmentálně či sociálně zaměřených skupin a hnutí v 70. a 80. letech 20. století. Z této kapitoly by mělo vyplynout, že toto uskupení je již etablovaným subjektem českého stranického systému. Dále pak bude v této kapitole nastíněna dosavadní historie Liberálně ekologické strany, jež vzniká v srpnu 2013 secesí ze stávající Strany zelených. Cílem této kapitoly je krátce popsat vznik a historii obou politických subjektů. Historický vývoj obou stran (logicky vzhledem k délce trvání je větší prostor věnován minulosti Strany zelených) bude popsán zejména pro pochopení současného ideově - programového nastavení.

Třetí kapitola se bude věnovat srovnání obou politických subjektů na základě jejich programových východisek i postojům hlavních stranických aktérů k různým aktuálním politickým tématům. Jak již bylo uvedeno, tato část práce bude zkoumat postoje těchto stran k ochraně životního prostředí, „grassroots“ demokracie, k otázce svobody, rovnosti a spravedlnosti neboli k otázce lidských práv obecně a také k nenásilí a mezinárodní solidaritě, tedy principům typickým pro ideologii zelených. Dále bude přihlédnuto ke vztahu obou subjektů k problematice evropské integrace i otázkám ekonomiky a energetiky. Z tohoto srovnání by mělo na závěr vyplynout ke které z uvažovaných stranických rodin můžeme LES spíše zařadit, a zda tato strana primárně vznikla především z důvodu podstatných ideových odlišností oproti SZ.

Výzkumem nejen českého potažmo československého zeleného politického hnutí a stranic se v minulosti zabýval především Pavel Pečínka, který ve své knize *Zelená zleva?* vydané v roce 2002 shrnuje vývoj evropských ekologických stran (Pečínka 2002). Jeho další reflexe vývoje tuzemské zelené stranické scény nazvaná *Odstíny české zelené politiky* po roce 1989, která vyšla v *Politologickém časopise* je pak důležitým shrnutím vývoje českého environmentálně zaměřeného stranic (Pečínka 2005). Zelené pole stranické politiky dále v českých zemích zkoumali například Vítězslav Bican (Bican 2001), Václav Nekvapil (Nekvapil 2007) nebo Václav Jehlička a Petr Kostelecký (Jehlička, Kostelecký 2002). Jejich badatelská práce jsou však již přece jen staršího data, tudíž je, vzhledem k

nejnovějšímu dění v této části politického spektra, potřebné se této oblasti dále věnovat a pokusit se poslední události zkoumat a interpretovat.

V evropském kontextu se výzkumu ekologických stran věnovali například Elisabeth Bomberg, Thomas Poguntke, či Jon Burchell. Elisabeth Bomberg se ve své knize *Green Parties and Politics in the European Union* věnuje vztahu evropských ekologických stran k Evropské unii (Bomberg 1998). Klasik výzkumu environmentálně zaměřených evropských politických stran Thomas Poguntke se zabývá například vývojem těchto stran od aktivistických začátků ve formě protestních hnutí až k etablovaným stranám, které se při svých angažmá ve vládách účastní každodenní výkonné politické práce (Poguntke 2001). Změnám a vnitřní evoluci, díky kterým se ekologicky zaměřené strany postupně stávají čím dál více catch-all stranami se věnuje i politolog Jon Burchell (Burchell 2002).

K dosažení cílů této práce bude využito dostupných zdrojů jak z oblasti odborné literatury, tak také široké spektrum dalších pramenů. K těmto zdrojům patří například webové stránky obou stran, články a komentáře v médiích, televizní a rozhlasové diskuze, ale například i záznam debaty obou lídrů dostupný na serveru Youtube.com a příspěvky stran na dalších sociálních sítích. Primárně z mediálních a internetových zdrojů bude logicky čerpáno zejména v případě nově vzniklé Liberálně ekologické strany, neboť vzhledem k délce jejího trvání není dostupná odborná literatura, která by fungování této strany nějak analyzovala či popisovala. Z tohoto důvodu autor této práce o možnost podrobnějšího rozšíření zkoumaných ideových postojů Liberálně ekologické strany požádal jejího tiskového mluvčího Tomáše Pikolu, který této žádosti vyhověl. Formou konkrétních otázek tak byla získána podrobnější programová východiska od členů vedení Liberálně ekologické strany specializujících se na jednotlivé části programu. Tento text tedy vznikl primárně proto, aby provedl srovnání programových a ideových východisek tohoto nově vzniklého politického subjektu se Stranou zelených, v českých zemích již etablovanou, a v závěru pak zodpověděl otázku, zda se obě strany v tomto směru nějak podstatně liší.

1 Teoretické vymezení práce

1.1 Teorie stranických rodin

V první kapitole bude vysvětlen koncept stranické rodiny, který tvoří teoretický rámec bakalářské práce. Od stanovení prvních typologií politických stranických rodin klasiky tohoto výzkumu Daniele L. Seilerem a Klausem von Beymem, došlo na tomto vědeckém poli ke vzniku mnoha dalších typů klasifikací stranických rodin, které byly častokrát založeny na půdorysu vzájemně se překrývajících a nepřiliš srozumitelných charakteristik stran, na což upozorňují například čeští autoři Petr Fiala a Maxmilián Strmiska. Konstatují však také, že typologie stran vytvořená na základě přijatelných kritérií, představuje nezbytný základ pro výzkum politických stran. Nejužitečnější je podle nich v současné době buď vývojová typologie založená na zkoumání jednotlivých vývojových stádií stran, anebo typologie, která vychází z ideově - programatického hlediska, jež zkoumá rozdělení stran na ideologické rodiny (Fiala, Strmiska 1998: 83-85). Ideově - programatické hledisko výzkumu politických stran bude použito i v případě této bakalářské práce.

Již před vytvořením teorie stranických rodin zkoumali v rámci svých analýz politických stran klasici výzkumu teorií politických stran Maurice Duverger nebo Giovanni Sartori vzájemnou blízkost politických stran. Například Duverger dělil politické strany na základě sociálně-teritoriální a historicko-kulturní dimenze a dalších podobných kombinací. Například v případě rodné Francie mluví o primárním štěpení v liniích klerikálové vs. antiklerikálové, západní versus východní neboli prokomunistická orientace a svoboda vs. plánování. Ve Francii pak dle něj toto dělení ovlivňovalo všechny hlavní politické strany (Hloušek, Kopeček 2010: 15).

Prvním, kdo v roce 1980 definoval teorii stranických rodin, byl Duvergerův krajan Daniel L. Seiler ve své knize s názvem *Parties et familles politiques*. Jeho koncept však nevešel v širší známost, neboť kniha byla vydána pouze ve francouzštině (Hloušek, Kopeček 2010: 16). Seiler v tomto díle především rozšířil teorii štěpících linií Stena Rokkana a Seymoura Martina Lipseta tím, že ke každé cleavage přidal příklad dvou

vzájemně si oponujících politických stran (Mair, Mudde 1998: 212-213). Dle jejich koncepce vznikl systém západoevropských stran na půdorysu vztahů mezi různými skupinami voličů a politickými stranami reprezentujícími jejich zájmy. Tento systém se dle autorů vytvořil během posledních čtyř století, a to především díky působení tzv. národní a průmyslové revoluce, které společnosti rozdělily v rámci teritoriální a funkcionální dimenze. Národní revoluce pak zahájila proces budování národa, v rámci kterého vznikla teritoriální štěpící linie centrum-periferie a funkcionální linie církev-stát, průmyslová revoluce zase odstartovala teritoriální linii město-venkov a funkcionální linii kapitál-práce. Například v rámci štěpící linie město versus venkov je venkov reprezentován stranami agrárními nebo environmentálními (Novák 1997: 40 - 41).

Jak již bylo zmíněno výše, za duchovního otce konceptu „familles spirituelles“ můžeme považovat německého politologa Klause von Beymeho a jeho dílo *Parteien in westlichen Demokratien*, které vyšlo v Německu v roce 1982. V této práci bude citováno z jeho pozdějšího anglického překladu, vydaného roku 1985. Beyme v této knize rozdělil stranické rodiny do devíti různých kategorií: liberální a radikální strany, konzervativní strany, strany dělnické (myšleno sociálnědemokratické a socialistické), regionální a etnické, agrární, křesťanskodemokratické, komunistické, extrémně pravicové a ekologické. Jistou duchovní blízkost jednotlivých stran Beyme nacházel jak v jejich historickém původu, tak hlavně v tom, jak se strany navenek ideologicky vymezovaly, a jaké vyznávaly společné hodnoty, které pak následně tvořily jejich základní programové vymezení (Beyme 1985: 14 - 31).

Také Beyme se při sestavování jednotlivých kategorií stranických rodin inspiroval teorií štěpících linií Steina Rokkana, postupoval vývojově dle jejich data vzniku a pokusil se tím o postižení jejich proměny v čase (Hloušek, Kopeček 2010: 16).

Co se týče regionu střední a východní Evropy, do kterého samozřejmě patří i srovnání programů dvou českých stranických subjektů, Beyme se těmito zemím věnoval ve svém navazujícím díle *Systemwechsel in Osteuropa* (Změna politického systému ve východní Evropě). V tomto svém výzkumu, jenž probíhal těsně po tranzici těchto zemí na počátku

devadesátých let Beyme rozdělil zdejší politické strany na: hnutí neboli strany fóra ¹, křesťanskodemokratické strany, liberální (případně liberálněkonzervativní strany), sociálnědemokratické strany, reformované komunistické strany, ekologické strany, nacionalisticky zaměřené strany, etnické a regionální strany a funkční skupiny (Beyme 1994: 297 - 312).

Na tuto jeho práci, zabývající se střední a východní Evropou navázal později Paul Lewis, který vytvořil koncepci, kde počet stranických rodin zredukoval z Beymeových devíti na sedm. Těchto sedm skupin tvoří: nástupnické komunistické strany, sociální demokraté, liberálně a tržně orientovaní konzervativci, etnické skupiny, agrárníci, křesťanští demokraté společně s tradičními konzervativci a nacionalisté (Lewis 2000: 56, 57)².

Dalšími následovníky Klause von Beymeho se stali britští politologové Michael Gallagher, Michael Laver a Peter Mair, kteří ve své knize *Representative Government in Modern Europe* přišli s dělením politických stran na základě následujících kritérií: a) genetického původu – politické strany mají ve svých historických genech podobnou genetickou informaci na základě které vznikly a zastupují tak i podobné zájmy; b) mezinárodních vazeb – politické strany vytvářejí vazby na základě nadnárodních federací stran sdružujících strany s podobným zaměřením; c) programové politiky (policy) – míra shody např. zemědělské, hospodářské, sociální nebo zahraniční politiky různých evropských stran. Na základě takto vymezených kritérií autoři vytvořili skupinu stranických rodin víceméně shodných s pojetím Klause von Beymeho. Na levici tak identifikují sociální demokraty, komunisty a ostatní levicové a ekologické strany, ve středu a na pravici pak křesťanské demokraty, konzervativce, liberály, agrární strany nebo strany středu a krajní pravici (srov. Gallagher et al 2001: 202 - 233).

Dle Hlouška a Kopečka nepředstavuje tato koncepce v porovnání s koncepcí Klause von Beymeho principiálně odlišný náhled na problematiku

¹ Tyto strany Beyme v němčině nazývá *Forumsparteien*, v českých respektive československých reáliích sem patřilo Občanské fórum.

² Toto jeho pojetí bylo posléze poměrně kritizováno. Lewis vycházel z toho, že se identity východoevropských stran přibližují identitám těch západních více, než se předpokládalo. Jak ale zdůrazňují jeho kritici, autor není schopen reflektovat striktní kritéria relevantní pro posouzení příslušnosti stran k jednotlivým stranickým rodinám, nepřipouští kategorii ostatní a objevují se zde také chyby pramenící z nedostatku orientace v tomto regionu (Fiala, Strmiska 2001).

rodin politických stran, i když se u ní samozřejmě setkáme s řadou významných diferencí. Beyme si dle těchto autorů dobře uvědomoval proměnlivost stranických programových politik, které se v průběhu politického boje mění a programy se přizpůsobují aktuálním podmínkám na politickém kolbišti. Navíc se v postindustriální evropské politice stírají rozdíly a jednotlivé politiky se k sobě přibližují, i když určitý typ politiky v jedné zemi nemusí znamenat to samé v zemi druhé (Hloušek, Kopeček 2010: 19 - 20).

Co se týká ideových prvků stranické politiky, tak i zde dochází v posledních letech ke změnám, které však nejsou až na výjimky příliš radikální. Proto má Beymeho přístup, založený na ideologickém kritériu, zvláště v postkomunistickém prostoru střední a východní Evropy větší využitelnost, oproti přístupu Gallaghera a jeho kolegů, kteří sázejí spíše na jednotlivé stranické politiky. Vždy se dá u stran vysledovat alespoň základní ideová orientace, na rozdíl od zkoumání jednotlivých programových politik, které se velmi často zásadně liší od těch, které strana realizuje poté, co se dostane k moci³.

Stejně jako Klaus von Beyme dávají ideologii před kritériem politiky přednost i další významní politologové Peter Mair s Casem Mudde, kteří ve svém významném textu *The Party Family and its Study* kladou důraz nejen na ideologii, ale i na analýzu programů a prohlášení jednotlivých stran (Mair, Mudde 1998: 218-220). Doporučují toto kritérium zejména pro komparativní výzkumy politických stran. Této práci bude jejich přístup inspirací a stejně jako v jejich textech i zde bude analyzována jak odborná literatura, tak jednotlivé stranické programy, prohlášení a další výstupy představitelů Strany zelených a Liberálně ekologické strany v médiích.

Na počátku této kapitoly byla představena teorie stranických rodin Klause von Beymeho, kterou dále rozvinuli další autoři, jako například Paul Lewis, Peter Mair, Cas Mudde, Michael Gallagher nebo Michael Laver.

³ Je však pravda, že v rámci tranzice postkomunistických zemí a jejich cestě k liberální demokracii docházelo u místních politických uskupení k velkým rozdílům mezi programy nabídnutými stranami v rámci volebních kampaní a těmi, které posléze strany realizovaly v praktické vládní politice. Zejména přechod od centrálně plánované ekonomiky k tržnímu hospodářství, který s sebou přinášel například nutnou restrukturalizaci průmyslu a privatizaci, prováděly strany podobným způsobem, bez ohledu na své politické programy (Hloušek, Kopeček 2010: 20).

Východoevropský či středoevropský pohled na tuto tematiku a cenné srovnání se západoevropskými politickými stranami pak přinesli Vít Hloušek a Lubomír Kopeček. Dokazují zde jistou specifičnost postkomunistických zemí, jejichž politické strany sice vstupují do nadnárodní evropské rodiny politických stran, zároveň si však zachovávají znaky typické pro tento region. Patří k nim například i určitá ideová neukotvenost až vyprázdněnost některých stran, malá členská základna, úzká provázanost s podnikatelským prostředím či vznik většinou krátkodechých politicko-podnikatelských projektů.

1.2 Zelená stranická rodina

Zelené hnutí se v Evropě zrodilo z touhy po přírodnějším životě a snaze o autentický přístup k životu, jejichž kořeny lze vysledovat až k romantikům hluboko do 19. století. Po skončení 2. světové války západní levice sice dlouho vzhlížela obdivně ke komunistickému úsilí předejít v průmyslové produkci Západ⁴, ale zhruba od 70. let se jak na levici, tak na pravici začínají ozývat námitky vůči „dani“, kterou musíme zejména ve formě znečištění životního prostředí platit za pokrok, produktivitu a modernitu (Judt 2008: 504).

V období hospodářského boomu po druhé světové válce došlo ve většině zemí západní Evropy k obrovskému zvýšení životní úrovně. Část mladé generace, která nedostatek a válečné strádání znala již jen z vyprávění, začíná svou hodnotovou orientaci pozvolna přesouvat z materiální do postmateriální oblasti. Ronald Inglehart ve své knize *The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies* (Inglehart 1971) píše o odklonu od materiálních hodnot směrem k postmateriálním nebo dokonce až o tiché hodnotové revoluci. Vzniká tak nová štěpící linie, kterou můžeme charakterizovat jako linii, kde se střetávají potřeby materiální s těmi, které můžeme nazvat potřebami postmateriálními. Inglehart v těchto svých pracích ze 70. let mluví o tom, že střední třída dříve preferující spíše pravicové strany a vyznávající materiální hodnoty, začíná nacházet nové preference, mezi něž patří například důraz na kvalitu života a

⁴ Například v roce 1980 vypouštěl Sovětský svaz do ovzduší zhruba stejné množství oxidu uhličitého jako Spojené státy, což bylo v některých levicových kruzích obdivujících Sovětský svaz prezentováno jako pozitivní informace.

vlastní seberealizaci (Inglehart 1971: 991). Zastánci postmateriálních hodnot také tvrdí, že materiální nedostatek plodí egoismus a ziskuchtivost, na rozdíl od obecného blahobytu, který lidem umožňuje zaměřit se spíše na nemateriální priority, vedoucí ke zvýšení kvality života. Tyto nové otázky se věnují morálce, politické spravedlnosti a osobnímu naplnění a patří mezi ně také rovnost pohlaví, světový mír, harmonický vztah mezi rasami, ekologie a práva zvířat (Heywood 2008: 285). Objevují se různá občanská hnutí a spolky zaměřené na ochranu životního prostředí, feministická a mírová hnutí, případně v souvislosti s napětím provázejícím tzv. studenou válku mezi Západem a Východem, na problematiku odzbrojení a snahu o zastavení závodů ve zbrojení, která spočívala zejména v čím dál větším nárůstu počtu jaderných zbraní. Také autor teorie stranických rodin Klaus von Beyme nadepisuje kapitolu věnovanou zelené stranické rodině Ekologické hnutí a její vznik vysvětluje právě spojením mnoha proudů angažované občanské společnosti na pilíři nové, postmateriálně orientované střední třídy (Beyme 1985: 131). Také mírové využití jádra se stává důležitým impulsem pro pozdější vznik různých antijaderných hnutí, jejichž činnost v mnoha případech vyústila ve vznik zelených politických stran. Antijaderné hnutí přímo přispělo k utváření zelených v Rakousku, Švédsku, Finsku, Německu, Lucembursku nebo Francii (Hloušek, Kopeček 2010: 84).

Někteří výzkumníci pak vznik zelených politických stran dávají do souvislosti s tzv. čtvrtou fází vývoje radikálních levicových stran, když první fází byl vznik sociálnědemokratických stran v 19. století, druhou oddělení komunistů od sociální demokracie, a třetí pak vznik Nové levice v 60. a v 70. letech 20. století. Čtvrtou fází je tedy vznik zelených stran, které ve svých programech vedle environmentální problematiky silně akcentují i oblast sociální a řadí se tudíž na pravolevém politickém spektru spíše doleva (Gallagher et al 2001: 239).

Souvislost etablování zelených stran v některých zemích západní Evropy, s působením radikálně levicových formací v nich, dokázal například Herbert Kitschelt. V rámci své analýzy nabízí vysvětlení, že zelené strany byly úspěšné pouze tam, kde sociální hnutí, ze kterého tato uskupení vznikla, bylo silně mobilizované, a kde zároveň nepůsobila strana, která by zeleným tématům tvořila konkurenci, a kde byla také určitá tradice

levostředových vlád a korporativistické zprostředkování zájmů. Právě tím Kitschelt upozorňuje na výskyt stran Nové levice jakými jsou například strany v Dánsku, Norsku či Nizozemsku (Kitschelt 2006: 284-285). V souvislosti s tématem této práce je pak velmi zajímavé programové zaměření nizozemské liberální strany Demokraté 66, která je také ideově orientována výrazně postmateriálně. Této straně se dokonce v roce 2014 překvapivě podařilo vyhrát volby do Evropského parlamentu v Nizozemí, když za 15,6 % hlasů získala čtyři poslanecké mandáty (Evropský parlament 2014).

Problémy s prosazením mají Zelení ve státech jižní Evropy jako je Španělsko, Řecko nebo Portugalsko. Souvisí to pravděpodobně s tranzicí těchto států směrem k demokracii v 70. letech 20. století a také s jejich nižší ekonomickou vyspělostí, která neumožnila změnu hodnotové orientace významnější části společnosti směrem k postmateriálním hodnotám. (Hloušek, Kopeček 2010: 85)⁵.

Naopak jednou z nejúspěšnějších zemí, co se týče etablování zelených v politice se stalo Německo. V roce 1973 se v tehdejší Západní Německu konal zakládající sjezd sedláků (Bauern), který byl předchůdcem německé Strany zelených. Také s pomocí první ropné krize se nedávno založeným Zeleným daří již v roce 1979 dostat do parlamentů dvou německých spolkových zemí. V roce 1983 němečtí Zelení poprvé vstupují na půdu Spolkového sněmu (Judt 2008: 506)⁶.

Co se týče situace směrem na východ od železné opony, tak zde žádný environmentálně osvícený autoritářský vůdce jako v Portugalsku rozhodně nepůsobil. Naopak země východního bloku ve snaze předejít Západ v produkci oceli a množství vyrobených tanků či traktorů, vybudovaly za čtyřicet let své existence pod nadvládou Sovětského svazu průmysl zaměřený primárně na chemickou výrobu, produkci oceli, koks.

⁵ Portugalsko mělo paradoxně nejvíce proekologickou legislativu v období autoritářské vlády Antonia Salazara. Stárnoucí konzervativní diktátor nedůvěřující materiálně zaměřenému způsobu života, tak překvapivě vyznával stejně ideje jako radikální studenti ze západoevropských univerzit (Judt 2008: 505).

⁶ Přichází však zlomové roky 1989 a 1990 a dochází ke sjednocení Německa. V parlamentních volbách 1990 Strana zelených propadá, naopak úspěšné je environmentálně zaměřené Spojenectví 90 z východní části sjednocené země. Po volbách pak dochází ke sloučení obou stran, které pod názvem Spojenectví 90/Zelení působí na německé politické scéně dodnes (Hloušek, Kopeček 2010: 84).

Většinou tedy odvětví spojená se silným znečišťováním životního prostředí a velkou energetickou náročností. Příroda pak, jen jako další výrobní prostředek, sloužila komunistickým vládcům především k co největší produkci rostlinných a živočišných bílkovin nutných k zajištění vlastního zásobování země, aby nebyl nutný import potravin ze zahraničí. Tento způsob výroby a intenzivního zemědělství samozřejmě devastoval životní prostředí ještě mnohem více, než na Západě, navíc zde nebylo příliš možné vyjádřit nějaký občanský protest proti takovému konání, či snad dokonce založit politickou stranu, která by ve svém programu mohla akcentovat environmentální ideje.

Pokud se podíváme podrobněji na ideologický základ, ze kterého historicky ekologické sociální a později politické hnutí vzniklo, dostaneme se až ke starověkým pohanským náboženstvím uctívajícím posvátnou Matku Zemi nebo k východním náboženstvím jako je taoismus, hinduismus či buddhismus. Ekologismus je však především reakcí na novověký růst průmyslové výroby, jež s sebou přinášela vedle zvyšování životní úrovně obyvatel i doprovodné masivní znečišťování jejich životního prostředí. Na počátku nově vzniklý ekologismus čerpal ze široké škály ideologických vlivů, například ze socialismu, anarchismu, feminismu a konzervatismu. V jeho rámci, který je primárně založen na názoru, že příroda a v ní žijící lidé, zvířata a všechny její živé i neživé součásti společně tvoří jeden navzájem propojený celek, existují dva hlavní názorové proudy. První, který se ke změnám ve vztahu k přírodě staví umírněně a stále zachovává alespoň částečně antropocentrický pohled na svět, bývá nazýván environmentalismem nebo také mělkou ekologií. Ta akcentuje poučení plynoucí z ekologie, přizpůsobuje ho však lidským potřebám a cílům. Zajímá se například o kontrolu populačního růstu, snížení využívání neobnovitelných zdrojů a omezení znečišťování, celkově se dá říci, že prosazuje trvale udržitelný růst. Druhý významný proud je nejčastěji označen jako hlubinně ekologický a tento staví všechny živé tvory na jednu úroveň bez jakéhokoliv lidského vyvyšování. Environmentalismus dle hlubinných ekologů zachovává lidskou nadřazenost nad přírodou. Jejich pohled na přírodu je naopak ekocentrický, hodnota přírody je v ní samé, zvířata dle nich mají stejná práva jako lidi, je popírána jakákoliv

nadřazenost lidského druhu. Hlubinná ekologie také odmítá jakýkoliv ekonomický růst. Tím, kdo první tuto ideu pojmenoval byl norský filozof Arne Naess (Heywood 2008: 276). Na toto rozdělení do dvou hlavních proudů upozorňuje například i Jon Burchell (Burchell 2002: 12 – 30). Jak již bylo napsáno, vývoj ekologického hnutí podpořila ve druhé polovině 20. století vzrůstající industrializace a s ní spojené obavy, že neustálé zvyšování produkce a ekonomický růst ohrožují nejen zdraví a každodenní život lidí a přírody, ale stávají se čím dál více i ohrožením pro samu existenci života na Zemi⁷. Vznikají též aktivistické nátlakové organizace s celosvětovou působností jako Greenpeace nebo Přátelé země, zaměřené na medializaci případů znečišťování životního prostředí, poukazování na úbytek surovin a pralesů nebo kritiku pokusů na zvířatech (Heywood 2008: 271, 272).

Vznik nové politické ideologie s sebou přinesl vymezení vůči předcházejícím ideovým východiskům a zavedeným politickým pořádkům. Strany vzniklé z poměrně volně uspořádaných sociálních hnutí se snažily o vytvoření zcela nového organizačního uspořádání. Velmi důležité byly pro zelenou ideologii principy tzv. graasroots demokracie. Jedná se o přesvědčení, že pro společnost je dobré, aby co největší počet občanů participoval na politických rozhodnutích, která ovlivňují jejich životy. Politici na všech stupních rozhodování by pak měli být lidem maximálně odpovědní a s občany co nejvíce v kontaktu. Další změnou oproti stávajícím stranám pak mělo být například kolektivní vedení environmentálně orientovaných stran, případně alespoň rotace stranických představitelů či pokusy o maximální decentralizaci stranických struktur (Hloušek, Kopeček 2010: 86).

Dalším důležitým prvkem současné zelené ideologie je důraz na problematiku lidských a sociálních práv a rovnosti všech občanů bez ohledu na pohlaví, rasu, věk, náboženství, tělesné či duševní postižení nebo sexuální orientaci. Pravděpodobně nejvýznamnější ideovou kostrou zeleného hnutí je pak termín trvalé udržitelnosti. Tato idea nahlíží na lidstvo jako na součást přírody, se kterou je spjata, a kterou by mělo využívat pouze v takové míře, aby ji následujícím generacím předávalo co nejméně

⁷ K akceleraci těchto názorů přispěly i knihy s touto tematikou, jako například *Tiché jaro* od Rachel Carsonové, Harrimanova kniha *Jak přežít nebo Meze růstu* sepsané tzv. Římským klubem.

poničenou a vyčerpanou, například co se týče zásob nerostných surovin a úrodné půdy (Heywood 2008: 282).

Do zeleného hnutí a později do zelených stran historicky, především v počátku jejich existence, silně pronikaly také pacifistické a antimilitaristické myšlenky, které mají dodnes v programech zelených stran své nezastupitelné místo. Decentralizace politických a ekonomických institucí směrem k co největší demokratičnosti a co nejmenší byrokracii je dalším programovým cílem stran zelené rodiny. Rozhodovat o každodenních záležitostech každého člověka by se tak mělo co nejvíce lokálně, měl by být co nejvíce zastoupen princip subsidiarity. I veškeré ekonomické vztahy by se měly pokud možno odehrávat v lokálním prostředí, které vedle ekonomických vztahů a zaměstnanosti vytváří dlouhodobě udržitelný organismus a kdy většina výrobků a služeb je vytvářena a spotřebována v místní komunitě.

V ideových programech zelených stran je též znát, že strany a hnutí často zakládaly feministky a dodnes je v nich kladen důraz na vyvážené zastoupení mužů a žen. Velká váha je přikládána i rovnému přístupu žen k vrcholným politickým funkcím či spravedlivějšímu zastoupení žen ve vedení velkých firem. Z tzv. ekofeminismu se dokonce stala jedna z nejvýznamnějších filosofických škol environmentalistického myšlení⁸ (Heywood 2008: 291).

Co se týče organizační rozvolněnosti stran, tato s sebou přinášela problémy v případech, kdy se strana dostala například do vlády. Bylo pak potřeba dynamičtěji reagovat a zefektivnit tak rozhodovací proces. Zelení se tedy rozhodli přizpůsobit strukturu systému a jeho tlakům, neboť pochopili, že jejich doba na reakci se zkrátila, a oni potřebují mnohem více centralizovanou strukturu vedení, aby byli schopni efektivně reagovat ve věcech týkajících se praktické politické práce (Poguntke 2002: 136).

Velmi zajímavý je vztah ekologických stran k evropské integraci. Z historie vyplývá, že až do počátku 90. let se většina evropských zelených stran stavěla k evropské integraci spíše odmítavě. Zelení měli totiž zčásti oprávněnou obavu, že zvýšení průmyslové výroby a vzájemného obchodu

⁸ Hlavním tématem těchto úvah je teze, že ekologická devastace má kořeny v patriarchátu, tudíž že příroda není ohrožována lidstvem, ale především muži a mužskými institucemi.

povede jen k dalšímu zatížení životního prostředí⁹. Zelení se dokonce postavili proti schválení Maastrichtské smlouvy. Tento postoj však postupně téměř zmizel, když ekologicky zaměření politici postupně zjistili, že z nadnárodní pozice evropských institucí mohou mnohem snadněji ovlivnit přijímané evropské směrnice a nařízení, které mají navíc celoevropský dosah. Euroskeptický postoj tak dnes v Evropě zastává minimum zelených politických stran, jako příklad můžeme uvést švédskou Stranu zelených (Hloušek, Kopeček 2010: 88). Při následném srovnání ideových postojů SZ a LES v této oblasti tak můžeme dokázat případnou shodu či odlišnost od dnes již většinově přijímaného eurooptimismu.

V souvislosti se vztahem zelených politických stran k Evropské unii je třeba v této práci zmínit též Evropskou stranu zelených (EGP). Zástupci zelených západoevropských stran založili již v roce 1984 Evropskou koordinaci zelených stran. Ve stejném roce byly vydány dvě deklarace, které vytyčily cíle těchto stran, za účelem vytvoření společné evropské politické struktury sdružující zelené strany pod jednou společnou programovou platformou (Bican 2001: 85). Tato společná Koordinace byla postupně transformována v Evropskou stranu zelených. Příslušnost k uskupením stejného ideového zaměření je také jedním z důležitých kritérií pro přiřazení strany do té které rodiny politických stran.

V roce 2006 byla přijata Charta evropských zelených. V tomto prohlášení byly vytyčeny hlavní programové zásady evropských ekologických stran. První zásadou, na které je zelená politika ideově postavena, je odpovědnost k životnímu prostředí. Tato odpovědnost vůči životnímu prostředí je v Chartě evropských zelených popsána jako nutnost zachovat biologickou rozmanitost, bojovat proti globálnímu oteplování za pomoci udržitelného využívání obnovitelných zdrojů a hospodárného nakládání s neobnovitelnými zdroji, což má zásadní význam pro uspokojení potravinových a dalších potřeb rostoucí světové populace (EGP 2006: 1).

Další zásadou, kterou evropští zelení prostřednictvím Charty razí je svoboda skrze sebeurčení. Evropská charta zelených tak deklaruje, že se zelení soustředí na posilování demokracie po celé Evropě jak na místní a

⁹ Tato obava do jisté míry převládá dodnes u německých Zelených, kteří bojují proti uzavření smlouvy TTIP mezi EU a USA.

regionální úrovni, tak na úrovni národní a nadnárodní (EGP 2006: 2).

Následujícím programovým cílem EGP je snaha o rozšíření spravedlnosti. Charta evropských zelených tak deklaruje, že všechny lidské bytosti bez ohledu na věk, pohlaví, sexuální orientaci nebo identitu, etnický původ nebo postižení – mají právo na to, aby mohly činit svá vlastní rozhodnutí, mohly se svobodně vyjadřovat a utvářet svůj vlastní život. Spravedlnost je zde podrobněji popsána jako rovnost pohlaví, sociální spravedlnost, spravedlnost mezi generacemi a spravedlnost globální (EGP 2006: 3).

V Chartě evropských zelených dále následují kapitoly věnované potřebě rozmanitosti, respektování rozdílů mezi různými kulturami a důrazu na odmítání násilí. Dle zelených idejí tak nelze použitím násilí řešit žádné konflikty mezi osobami, společenskými skupinami nebo státy. Násilí nemusí být pouze fyzické, jednou z nejzákeřnějších forem násilí je chudoba. Co se týče státních represivních složek a případných vojenských konfliktů, zelení mají za to, že strategie upřednostňující jejich nasazení, nemůže být dlouhodobě úspěšná, a zasazují se proto o jejich co možná největší prevenci nebo v případě nevyhnutelnosti o dodržení mezinárodního práva a schválení Radou bezpečnosti OSN (EGP 2006: 3-4).

Tyto základní teze deklarované v Chartě evropských zelených je tak možné zobecnit jako hlavní témata, dle kterých je možné identifikovat politickou stranu patřící do zelené stranické rodiny. Z tohoto důvodu budou tyto programové kapitoly Evropské strany zelených použity jako jedny z kritérií, sloužící ke komparaci programových východisek Strany zelených a Liberálně ekologické strany.

V této kapitole byl popsán vznik a vývoj zelené politiky v jednotlivých evropských zemích, který je nutný pro pochopení kontextu, ve kterém se nachází i české politické strany orientující se tímto ideovým směrem. Dále byly v této kapitole představeny hlavní znaky zelené stranické rodiny, neboť kritéria příslušnosti k této stranické rodině budou použita při následné komparaci ideových a programových východisek Strany zelených a Liberálně ekologické strany ve třetí kapitole této práce.

1.3 Liberální stranická rodina

Slovo liberalismus se v evropských jazycích objevovalo od 50. let 19. století. Je to umělé slovo vytvořené příponou ismus z latinského liberalis, což znamená týkající se svobodného člověka, nebo také šlechetný, vlídný, dobročinný (Daneš 2010: 167). Jednotlivec nadaný rozumem jako klíčová jednotka ve společnosti, ve které mohou tito jednotlivci uspokojovat své zájmy a seberealizovat se, je ústředním tématem liberální ideologie. V takové společnosti se tito jednotlivci těší stejné míře svobody a mají stejná práva, odměňování by však měli být na základě svých schopností či ochoty pracovat. Společnosti založené na idejích liberalismu, by měly být politicky organizovány na dvojediném principu konsensu a ústavnosti, jenž chrání občany před zvláštním státem (Heywood 2008: 43).

Zrod liberalismu je spojován s Anglií 17. století, konkrétně pak zejména s filozofem Johnem Lockem. On byl tím, kdo jako první vytvořil obraz jednotlivce jako autonomního subjektu nadaného přirozenými právy. Stejně jako pro jeho následovníky i pro Locka byla nejdůležitější svoboda, individualismus a nedůvěra k přílišnému zasahování státu do života lidí. Vzhledem k tomu, že pro něj zůstávalo prioritní vlastnické právo, nebyla v jeho díle ještě nastolena úplná politická rovnost mezi lidmi. Ve svých textech Locke kladl důraz na potřebu parlamentní vlády, konstituci a právní stát a kritizoval neomezenou absolutistickou vládu. V jeho díle se tak zrodila idea konstituční vlády, víra v pokrok, racionalistický pohled na svět a s ním spojený princip ekonomiky volného trhu. Z té později vznikl fenomén laissez-faire, neboli víra v trh jako ideální samoregulační činitel (Hloušek, Kopeček 2010: 126).

Liberalismus se stal pravděpodobně nejsilnější politickou silou, na jejímž základě vznikl celý západní politický systém. Jak postupovala industrializace západních společností a měnil se tak celý, dříve feudální, ekonomický systém, nabývala na síle i liberální ideologie. Tato se stala účinným prostředkem k sebeprosazení se vznikající buržoazie při jejím boji se zastánci starého způsobu uspořádání. Liberální ideje směřovaly proti zájmům tehdejších etablovaných tříd, trnem v oku byly zejména pozemkové aristokracii. Tyto myšlenky často prosazovaly radikální reformy nebo

dokonce revoluční změnu celého systému. Pod jejich praporem pak proběhly anglická revoluce 17. století i americká a francouzská revoluce konce 18. století. Největší popularity dosáhl liberalismus v 19. století. Jeho myšlenkám výrazně napomohla překotně postupující industrializace zejména v západní Evropě a ve Spojených státech. Zastánci liberalismu prosazovali ekonomický systém, který průmysl považoval za základní podmínku rozvoje státu, jenž bude do tohoto rozvoje co nejméně zasahovat, čímž tento volný trh umožní co největší obchodní výměnu mezi národy (Heywood 2008: 44).

Liberalismus se pak nejen v 19., ale posléze i ve 20. století stal jakousi oficiální západní ideologií, která utvářela celou západní politickou tradici. V jistém smyslu toto přetrvává i ve století 21., když se dnes mnoho autoritářských nebo k autoritativnímu vládnutí tíhnoucích politiků zaštituje jakousi konzervativní antiliberální ideologií, a v rámci obrany většinou blíže neupřesněných tradičních hodnot bojuje proti zkaženému západnímu liberalismu. Je však evidentní, že tento politicko - filosofický princip byl od 19. století spojen s vírou v pokrok a ve výjimečné kvality člověka. Snaží se tak především nastolit podmínky, ve kterých mohou lidé usilovat o dobrý život dle svých vlastních představ. Liberalismus však nehlásá, že si každý může dělat co chce, bez ohledu na druhé, obsahuje v sobě i silný morální apel. Ten se projevuje příklonem k souboru hodnot, zahrnujících jeho principy: jednotlivec, svoboda, rozum, spravedlnost a tolerance (Heywood 2008: 46).

Posledně jmenovaný princip je určující, neboť liberálové nahlízejí na člověka především jako na svobodnou a rozumnou bytost, a tato skutečnost je vede k toleranci postojů a jednání ostatních. Liberálové také zdůrazňují pluralitu názorů a svobodnou intelektuální diskuzi (Daneš 2010: 169).

Základní dělení mezi stranami vyššími z prvotního liberalismu probíhalo na linii umírnění versus pokrokáři neboli liberálové versus radikálové, které se často objevovalo i v rámci jedné země. Ačkoliv měly obě znesvářené skupiny stejný náhled na svobodu a individualismus, liberálové byli považováni spíše za zastánce konstitucionalismu a parlamentarismu, naproti tomu radikálové byli pro přímo uplatňovanou moc lidu, vládu shromážděním nebo imperativní mandát poslanců (Beyme 1985:

32-34). Radikálové také prosazovali silnější etatismus a republikanismus, na rozdíl od liberálů, kteří zastávali myšlenku volného trhu a byli ochotni tolerovat i konstituční monarchii. Rozdíly mezi oběma větvemi však ve 20. století postupně přestávaly platit a čistě radikální strany jsou už dnes spíše doménou politologických archeologů (Hloušek, Kopeček 2010: 127).

Dále je možné liberály dělit na zastánce klasického nebo spíše moderního liberalismu. Klasický liberalismus je myšlenkovým proudem, který zastávali hlavně raní liberálové v 19. století a hlásá, že státní systém by měl do života občanů zasahovat pokud možno co nejméně a omezit se pouze na zajištění bezpečnosti a ochranu majetku. Například klasik liberalismu John Stuart Mill tvrdil ve svém díle O svobodě, že „oprávněně a proti jeho vůli lze moci proti kterémukoli členu civilizované pospolitosti užít jedině jde-li o to, zabránit škodě páchané na ostatních (Mill 1913: 49). Mill tak v tomto zastává postoje téměř libertariánské¹⁰, když připouští pouze taková omezení individuální svobody, která mají být pojistkou proti tomu, aby bylo ubližováno ostatním. Nesouhlasil s žádnými omezeními, která by bránila tomu, aby kdokoliv mohl fyzicky nebo morálně poškozovat sám sebe. Například moderní liberál John Rawls¹¹ to později ve 20. století vyjádřil slovy, že každý má právo na co nejširší svobodu, kterou lze sladit se stejnou svobodou pro všechny (Heywood 2008: 49).

V důsledku velké hospodářské krize ve třicátých letech 20. století a následných hrůz druhé světové války, se postupně část liberálních stran začíná odklánět od dosud široce adorované neomylné ruky trhu. Nastává příklon k tzv. liberalismu sociálnímu nebo též modernímu či revizionistickému, který naopak vítá regulaci ekonomiky ze strany státu a přijímá též rozvoj státních sociálních systémů, jež v případě nutnosti pomohou potřebným lépe zvládat nastalé krize. V posledních dvaceti až třiceti letech však nastává opětovný odklon od sociálního liberalismu, způsobený systémovými problémy tzv. sociálního státu. Došlo tak k určité

¹⁰ Libertariáni svobodu jednoznačně upřednostňují před jinými hodnotami. Hlavní ohrožení svobody spatřují ve státu, snaží se o co největší rozšíření individuálních svobod. Dva nejvýznamnější proudy libertariánství vycházejí z ideje individuálních práv a z ekonomických doktrín laissez-faire (Heywood 2008: 104).

¹¹ John Rawls byl americký politický filosof. Jeho hlavní dílo se jmenuje Teorie spravedlnosti a je považováno za jednu z nejdůležitějších prací z oblasti politické filosofie napsanou po 2. světové válce (Heywood 2008: 49).

renesanci klasického liberalismu, pro který se vžil termín neoliberalismus. Ten hlásá opětovné omezení role státu a jeho intervencí do ekonomiky a znovu naopak adoruje víru ve volný trh a jeho samoregulační mechanismy (Hloušek, Kopeček 2010: 129). Zpočátku získali zastánci této ideologie největší vliv v USA a Velké Británii za vlád R. Reagana a M. Thatcherové¹². Neoliberalismus chápe trh jako entitu, politicky i morálně nadřazenou státu a ideálně se nacházející mimo jakoukoliv formu politické kontroly (Heywood 2008: 70).

¹² Jak v případě „thatcherismu“, tak „reaganismu“ byl neoliberalismus součástí ideologie Nové pravice, která chtěla ekonomiku volného trhu spojit s konzervativní sociální filosofií.

2 Charakteristika Strany zelených a Liberálně ekologické strany

2.1 Strana zelených

Vznik zeleného hnutí v tehdejší Československu a potažmo v celé střední Evropě byl výrazně podmíněn politickou situací, která zde před rokem 1989 panovala. Vládl zde nedemokratický režim, direktivně vedený z moskevského ústředí a tudíž zcela závislý na politice Sovětského svazu, která primárně určovala směr, jakým se Československo a další jeho komunistické satelity budou ubírat. Environmentální témata zde, zvláště koncem 80. let těsně před pádem režimu, rezonovala o to více, oč bezohledněji se centrálně plánované hospodářství s převažujícím podílem těžby surovin později zpracovávaných v těžkém průmyslu a energetice, chovalo k životnímu prostředí. Díky panujícímu rigidnímu komunistickému režimu se pak kritika stále stoupajícího zamoření vzduchu a vody, a vůbec celkového brutálního ničení krajiny a přírody, stávala mnohem riskantnější záležitostí, než v západní Evropě. Příznačné tak pro situaci v Československu bylo, že se ekologické iniciativy často snažily působit apoliticky, aby se vyhnuly represím ze strany vládnoucího režimu (Waller-Millard 1992: 161).

Je však patrné, že i komunistický establishment viděl v ekologických iniciativách mnohem menší hrozbu pro svou stabilitu, než jakou podle komunistických aparátčků představovala například démonizovaná Charta 77. Ve snaze minimalizovat hrozby, které podle nich plynuly z působení různých ekologických aktivistů, se komunisté snažili tyto skupiny sdružovat do v rámci režimu oficiálně fungujících organizací, jako byl například Český svaz ochránců přírody (Hloušek, Kopeček: 2010: 90). Výrazné a nezávislé ekologické nebo ekologicko-sociální hnutí, které by zahrnovalo například i další zelená témata, jakými jsou například feminismus nebo pacifismus, se tak v poměrně stabilním Československu, na rozdíl od Maďarska nebo Polska, nevytvořilo. O to významnější roli zde hrál již zmiňovaný, a vládnoucím režimem tolerovaný, ČSOP (Jehlička, Kostecký 1992: 73).

Těsně po československé Sametové revoluci, již v prosinci 1989,

dochází ke vzniku Československé strany zelených. Stejně jako v dalších postkomunistických státech dochází i v Československu k personálním problémům, když se v řadách prvního přípravného výboru strany objevují agenti Státní bezpečnosti. V důsledku těchto vazeb je tento přípravný stranický výbor dokonce rozpuštěn (Pečínka 2002: 194-195). Proslulý zelený disident Ivan Dejmal vyzval za této situace zelené spíše k organizaci otevřených klubů, než klasických stran. Dejmalův názor sdílela většina ekologických aktivistů. Sotva vzniklá ČSZ se tak brzy sama rozpustila. Pověst o estébácké minulosti vedení se však uchytila a úplně se jí nezbavil ani další pokus o založení Strany zelených v únoru 1990. Toto uskupení se deklarovalo jako středové. Proti jeho úspěšnému etablování však hovořila absence povědomí o zelených prioritách. Navíc většina společnosti cítila, jako dědictví vedoucí úlohy Komunistické strany Československa odpor k jakémukoliv stranictví, a chyběla zde i postmateriálně orientovaná střední vrstva (Pečínka 2005).

Poměrně zásadním problémem pro nastartování úspěšného rozvoje Strany zelených tak byl fakt, že většina českých a slovenských ekologických aktivistů nenabrala po rozpadu Občanského fóra a Veřejnosti proti násilí logický směr, kterým by bylo členství ve Straně zelených, ale přešla do jiných politických subjektů. Ve volbách do Federálního shromáždění a České národní rady v roce 1990 Zelení těsně nepřekročili pětiprocentní volební klauzuli, na Slovensku ale díky nižšímu tříprocentnímu prahu pro vstup do Slovenské národní rady získali šest mandátů se ziskem 3,5 procenta hlasů (Hloušek, Kopeček 2010: 93).

K nejvýznamnějším osobnostem 80. a 90. let patřili na zelené politické scéně například již zmiňovaný Ivan Dejmal, Bedřich Moldan, Josef Vavroušek či Martin Bursík. U všech platí výše uvedené, a sice, že ani jeden z nich se nestal na počátku 90. let členem Strany zelených. Všichni se sice spojili ve Společnosti pro trvale udržitelný život (STUŽ), ale pro své politické působení si vybrali každý různé působiště. Například Martin Bursík vstoupil do sociálně liberálního Občanského hnutí - Svobodných demokratů (OH-SD) a posléze přešel v roce 1999 do Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové (Pečínka 2005).

Samotná Strana zelených se po neúspěchu v parlamentních volbách

1990 příliš neprosadila ani v komunálních volbách na podzim 1990 a získala jen 3,2 %, tj. 898 mandátů. Pokud to porovnáme s historií západoevropských zelených stran, které před svým vstupem do parlamentu často uspěly v místní politice, zatím to u Strany zelených na podobný vývoj nevyhlíželo (Pečínka 2002: 197). Situace se příliš nezlepšila ani v následujících letech a strana byla postižena vleklou krizí. Ta se například u pražské pobočky strany projevila spoluprací s poněkud obskurními seskupeními, jakým bylo například pravicově populistické SPR-RSČ, v takzvaném Mimoparlamentním sněmu. Před volbami do parlamentu v roce 1992 se strana spojila v koaliční nesourodou Liberálně sociální unii (LSU), kterou tvořily vedle SZ ještě národovecká Československá strana socialistická (ČSS) a Zemědělská strana (ZS) akcentující zájmy venkovských družstevních rolníků. LSU nicméně překonala 5 % volební klauzuli a se ziskem 6,5 % hlasů získala 3 poslance ve Federálním shromáždění a 3 poslance v České národní radě¹³ (Pečínka 2005).

Od října 1992 do října 1995 byl předsedou Strany zelených Jaroslav Vlček. Za jeho předsednictví se strana postupně přikláněla ke spolupráci se Zemanovou ČSSD a dokonce se i podílela na činnosti jeho Realistického bloku (Pečínka 2002: 200-201).

K dalšímu úpadku strany došlo za předsednictví podnikatele Emila Zemana. Úbytek členů šel ruku v ruce s neschopností strany získat alespoň nějaké úspěchy na komunální úrovni. Příznačným pro tento stav bylo nepřipuštění k parlamentním volbám v roce 1996 kvůli finanční tísní (Jehlička, Kostelecký 2002). Strana měla v tomto období stále nepříliš jednotný, nevyjasněný vztah k ekologickým aktivistům, část strany se k nim sice hlásila, ale samotné vedení strany naopak důvěru ekoaktivistů nevzbuzovalo. V květnu 1997 je však Strana zelených přijata za člena Evropské federace zelených stran (EFGP). V programu pro předčasné parlamentní volby v roce 1998 byly například lehce obskurní či kontroverzní nápady na přeměnu jaderné elektrárny Temelín na zábavní park, snížení hranice trestní odpovědnosti na 14 let a rozšíření železniční dopravy. Tento program volilo 1,12 % voličů. V rámci snahy o změnu byly ke spolupráci zváni ekologičtí aktivisté, zatím bohužel bezvýsledně. V

¹³ Za SZ se stali poslanci ČNR Jiří Čejka, Pavel Seifer a Jaroslav Vlček.

červenci 2000 byl přijat nový program, ve kterém jako první figurovala kapitola o bezpečnosti, ve které se psalo například o zkvalitnění práce policie a zavedení pracovní povinnosti pro vězně, což vypovídá mnohé o programových prioritách tehdejšího vedení SZ.(Pečínka 2002: 202-203).

Co se týče ideového členění, strana se stále vyděluje z tradičního pravolevého dělení a deklaruje se jako středová. Po sérii neúspěchů se v roce 2002 SZ nachází v hluboké krizi a vypadá to, že se její účinkování na české politické scéně blíží ke svému závěru, na účtě je strana ve značném mínusu a členská základna čítá posledních 239 členů (Pečínka 2002: 204). Za této situace dochází k důležitému obratu ve vztahu k významným ekologickým aktivistům, především k těm z brněnské organizace Hnutí Duha. Lidé z vedení Duhy, Jakub Patočka a Jan Beránek stáli u zrodu tzv. Brandýského fóra, jehož hlavním cílem byl důraz na otevřenou občanskou společnost. V dubnu 2002 pak představitelé Brandýského fóra podepisují Smlouvu o vzájemné spolupráci se Stranou zelených¹⁴. Na kandidátce SZ se tak pro volby 2002 objevilo několik zástupců BF, jako například Karel Jech, Jiří Kulich, Hana Holcnerová, Anna Šabatová nebo Ondřej Liška (Ekolist 2002).

Dohoda s BF a pozdější příchod jeho lídrů do Strany zelených měly vliv i na vznik nového programu SZ nazvaného Novou vládou se stranou zelených. Z programu strany tedy vymizely pravicově autoritářské prvky, naopak se objevil slib zavedení referend, rozvoj nadací a vyjádření podpory občanské společnosti. Velký podíl na propagaci strany měl Jakub Patočka. Pomohla také veřejná podpora SZ ze strany známých osobností¹⁵. V červnových parlamentních volbách strana sice nepřekonala pětiprocentní volební klauzuli, ale i zisk 2,36 % hlasů byl vzhledem k obdržení státních příspěvků ve výši 11.300.000 Kč úspěchem a pomohl tak straně vybědnout z dlouhodobých finančních těžkostí (Pečínka 2005).

Mimořádný sjezd v roce 2003 přinesl i změnu ve vedení strany, předsedou se stal Jan Beránek a i další vrcholné stranické funkce obsadili lidé spojení s těmito brněnskými zakladateli Hnutí Duha (Hloušek, Kopeček

¹⁴ Tehdejší předseda SZ Rokos v prohlášení vysvětlil, že programové zásady, na kterých se společně shodli, tkví v důrazu na princip trvalé udržitelnosti a na otevřenou občanskou společnost.

¹⁵ Stranu podpořili například sociologové Keller, Gál a Librová, hudebníci Merta, Dědeček a Kocáb, herec Kraus nebo spisovatel Putna.

2010: 98). Oběma vedoucím osobnostem strany se však postupně, především kvůli jejich poněkud autoritářskému způsobu vedení strany, projevujícím se centralismem a potlačováním odlišných názorů, podařilo zneprátnit si část členů SZ (Pečínka 2005).

Postupně se tak ve straně vytvořily dvě frakce, první kolem Patočky s Beránkem, kteří k sobě přilákali nezkušené, především velmi mladé lidi a ze starých členů SZ pak například různé autoritářsky smýšlející členy. Druhé křídlo vzniklo v okolí Martina Bursíka a byli v něm kromě něj například Ivan Dejmal, Džamila Stehlíková, Dana Kuchtová nebo Petr Štěpánek. Navzdory výše uvedenému způsobu vedení strany se však musí tandemu Beránek – Patočka přiznat úspěch, který přišel v podobě zisku dvou krajských zastupitelů v Jihomoravském kraji v roce 2004. Na podzim téhož roku se jim dokonce povedlo přivést Stranu zelených po letech opět do parlamentu, když se senátorem za SZ stal novinář a spisovatel Jaromír Štětina (Pečínka 2005). V témže roce však přišel slabší výsledek v prvních volbách do Evropského parlamentu a následovalo zhoršení vztahů na evropské úrovni s EFGP (Hloušek, Kopeček 2010: 98). Proti Patočkově s Beránkem se ve straně začali obracet další členové a dvojice tak ve straně ztratila většinu. Předsedou se na sjezdu v Pardubicích stává stoupenec vyváženého přístupu SZ ke všem parlamentním stranám s výjimkou komunistů, ministr životního prostředí v Tošovského úřednické vládě Martin Bursík. Příznivci Jakuba Patočky a Jana Beránka založili neúspěšné konkurenční hnutí Zelení (Pečínka 2005).

Bursíkovo vedení zvolilo pro parlamentní volby konané v roce 2006 pragmatickou předvolební strategii, spojenou s lehkou změnou ideového profilu, jež jim dovolila vedle postmateriálně orientovaných voličů oslovit i tápající materialistický liberální elektorát z větších měst (Bradová, Lebeda 2007). Nové vedení prosadilo propojení environmentálního apelu Zelených se sociálně-liberálním akcentem a zároveň odmítlo Patočkovu myšlenku spolupráce s malými liberálními formacemi. Tyto změny, a zároveň příhodná situace, kdy na politickém trhu chyběla nějaká další důvěryhodná liberální formace, vyústily v nejlepší výsledek Strany zelených ve volbách do PSP ČR v její dosavadní historii - 6,3 % hlasů a šest poslaneckých

mandátů¹⁶. Bursíkovy ambice a stav politické scény po volbách Stranu zelených vůbec poprvé v její historii přivedly až do české vlády, ve které SZ získala pozice 4 ministrů. Ve straně však postupně sílil odpor proti angažmá Zelených ve vládě po boku „antiekologické“ ODS, který se stal víceméně klasickým sporem realos vs. fundis. Dalším předmětem sporu se stalo například jednání o umístění americké radarové základny v Brdech, kdy část pacifisticky naladěných členů strany vystoupilo proti tomuto záměru, který vedení strany s výhradami podporovalo. Na základě vnitrostranických sporů došlo dokonce k vystoupení dvou poslankyň SZ Zubové a Jakubkové z poslaneckého klubu Strany zelených a k vytvoření konkurenční Demokratické strany zelených za předsednictví Zubové. Tyto rozepře a vnitrostranické pŕtky se podepsaly i na neúspěchu strany v regionálních volbách v roce 2008 (Hloušek, Kopeček 2010: 99).

Po neúspěšných volbách do Evropského parlamentu v červnu 2009 dal Martin Bursík svoji funkci k dispozici a prozatímním předsedou se stal Ondřej Liška. To již Zelení nebyli ve vládě, neboť i za přispění bývalých členek Strany zelených Zubové a Jakubkové, se na jaře 2009 opozičním sociálním demokratům v průběhu českého předsednictví Radě EU podařilo vyslovit nedůvěru druhé Topolánkově vládě (Aktuálně.cz 24.3.2009).

V listopadu 2010 byl na žižkovském sjezdu zvolen řádným předsedou strany Ondřej Liška, v předsednictvu se objevili též Matěj Stropnický, Petra Kolínská nebo Přemysl Rabas. Za Liškova předsednictví klade strana vedle tradičních environmentálních priorit jako je boj proti kácení šumavského lesa napadeného kůrovcem nebo úsilí za omezení výroby elektrické energie z jádra (SZ 2010), důraz i na sociální témata, když dochází například k podpoře odborové demonstrace proti vládním reformám (SZ 2011). Na sjezdu strany v České Třebové na podzim 2012 kandidoval Martin Bursík proti Ondřeji Liškovi. Neuspěl však a získává posléze společně s Matějem Stropnickým pouze funkci místopředsedy strany. Na další místa v předsednictvu se dostali Eva Tylová, Tomáš Průša a Dana Kuchtová, jejíž vyloučení ze strany bylo zrušeno. V srpnu 2013 pak Martin

¹⁶ Zisk pouze 6 poslaneckých mandátů byl zapříčiněn některými prvky českého volebního systému, které zvyšují tzv. přirozené kvórum v některých menších krajích až na 10 %. Mandáty tak SZ těsně unikly například v Libereckém nebo v Královéhradeckém kraji, kde lídr kandidátky Stanislav Penc nezískal mandát o pouhých 75 hlasů.

Bursík ze Strany zelených vystupuje a zakládá Liberálně ekologickou stranu (Česká televize 2013).

Strana zelených se v roce 2013 účastnila předčasných parlamentních voleb, avšak se ziskem 3,19 % hlasů nepřekračuje pětiprocentní volební klauzuli. Předsedou dále zůstává Ondřej Liška, který z této funkce odstoupil až po volbách do Evropského parlamentu v květnu 2014, kdy SZ získává 3,77 % hlasů (Český statistický úřad 2013, 2014). Předsedkyní strany se místo něj stala starostka brněnské čtvrti Nový Lískovec Jana Drápalová. K poslední změně na předsednickém postu dochází v lednu 2016, předsedou je zvolen Matěj Stropnický (SZ 2015, Lidovky.cz 2016).

2.2 Liberálně ekologická strana

Liberálně ekologická strana byla založena těsně před předčasnými parlamentními volbami, které se měly konat na podzim. Založení strany předcházela zpráva v médiích, že Martin Bursík zakládá novou stranu s podporou kontroverzních postav české politické scény, Jiřího Čunka a Marka Dalíka, kteří byli vyobrazeni na fingovaném volebním plakátě nové strany společně s Bursíkem. Tato údajná nová Bursíkova strana měla dokonce i funkční, precizně provedenou internetovou stránku a svou tiskovou mluvčí, která odpovídala na dotazy médií (Novinky.cz 2013).

Když pomineme tuto spíše tragikomickou epizodu, objevíme některá závažnější obvinění ze strany bývalých kolegů ze Strany zelených. Tím, které se často opakuje, je tvrzení, že Bursík načasoval založení nového stranického uskupení úmyslně do období těsně před parlamentními volbami, které se měly konat na podzim proto, že tím chtěl svou bývalou stranu poškodit. Na základě krachu dohody s KDU-ČSL, která slibovala účast některých lidí z LES na svých kandidátních listinách se pak petiční výbor ještě nezaregistrované strany, shánějící podpisy nutné pro její registraci na ministerstvu vnitra, nakonec rozhodl předčasných parlamentních voleb nezúčastnit. Toto rozhodnutí bylo zdůvodněno snahou nerozměňovat hlasy voličů pro uskupení na pravém středu politického spektra (LES 2013).

Za Bursíkem do Liberálně ekologické strany odešla také skupina původních členů Strany zelených. Mezi těmito lidmi najdeme i mnoho v předchozích letech důležitých a aktivních členů strany zelených, kteří se

výrazným způsobem podíleli nejen na chodu strany, ale především na jejích environmentálních programových výstupech. Patří mezi ně například Ivan Rynda, spoluzakladatel Společnosti pro trvale udržitelný život a předseda Českého národního komitétu pro UNESCO Člověk a biosféra, fyzik a environmentalista, dlouholetý člen ZO ČSOP Veronica, pracovník Centra výzkumu globální změny AV ČR, dále přední český odborník na technologie pasivních domů a badatel v oblasti světelného znečištění Jan Hollan nebo bývalý předseda ekologického hnutí Brontosaurus a nyní zástupce nestátních neziskových organizací v Evropském hospodářském výboru Roman Haken¹⁷. Velký podíl na založení strany měl i známý brněnský aktivista Matěj Hollan¹⁸.

Ustavující sněm Liberálně ekologické strany posléze proběhl v Praze v únoru 2014. Dle očekávání byl předsedou strany zvolen Martin Bursík, první místopředsedkyní Olga Sommerová, místopředsedou Ivan Rynda (LES 2014). Již na podzim LES uveřejnila svůj program pod názvem Manifest Liberálně ekologické strany (LES), jehož spoluautorem se stal i textař Michal Horáček. Jedná se o hutný souhrn liberálních a environmentálních idejí, jako jsou například rovné šance a příležitosti pro všechny, důraz na trvale udržitelný rozvoj, podporu občanské společnosti a lidská práva ve jménu odkazu Václava Havla (LES 2013).

Prvních voleb, kterých se LES účastnila byly volby do Evropského parlamentu v květnu 2014. Jejich lídryní se stala bývalá velvyslankyně České republiky v Bruselu Milena Vicenová. Ani její zkušenosti však nepřesvědčily voliče a strana tak skončila v těchto volbách až na 16. místě se ziskem 0,48 % hlasů. Nedošlo tak k naplnění vize Martina Bursíka, pro kterého byly zisky SZ kolem 3 % a údajná neschopnost Zelených dosáhnout reálné politické změny jedním z důvodů pro odchod ze strany. Dle jeho slov, která zazněla v jedné z diskuzí časopisu Respekt, má být cílem snažení strany získat skutečnou politickou moc, které bude dosaženo až překonáním pětiprocentní volební klauzule a vstupem do Sněmovny, Senátu či

¹⁷ Dalšími osobnostmi, které vstoupily do LES byly například režisérka Olga Sommerová, herečka Eva Holubová nebo rocker Tony Ducháček.

¹⁸ Matěj Hollan se členem strany nakonec nestal, v komunálních volbách v roce 2014 kandidoval za recesisticko-politické uskupení Žít Brno, které se po úspěchu ve volbách stalo členem koalice vládnoucí na brněnském magistrátě. Hollan se stal náměstkem primátora.

Evropského parlamentu (Bursík in Hyde park Zelňák 2014).

Sám Bursík se pak na podzim 2014 ucházel též o post senátora ve volebním obvodu Praha 1. Pro svou kandidaturu získal dokonce i podporu TOP 09, když došlo ke znovunalezení shody s jejím tehdejšími předsedou Karlem Schwarzenbergem, ministrem zahraničních věcí za SZ v Topolánkově vládě, kterému Bursík ještě jako člen SZ dlouho vyčítal založení TOP 09 (Lidovky.cz 2009, DVTV 2014). Nedostal však podporu od Strany zelených, která proti němu postavila bývalého rektora Univerzity Karlovy Václava Hampla, jenž se posléze stal senátorem.

V říjnu 2014 se konaly i volby do místních zastupitelstev ČR. Členové Liberálně ekologické strany dosáhli úspěchu v několika místních částech Prahy, jako například v rámci koalice Vlasta na Praze 10, a poté především v Královéhradeckém kraji, jako členové různých místních koaličních uskupení. Velkého úspěchu dosáhla formace složená z členů LES a nezávislých kandidátů, která pod názvem Žít v Úpici vyhrála místní volby¹⁹.

Nevolební rok 2015 znamenal pro LES zákonitě určitý útlum aktivit. Na svých webových stránkách strana nejprve shrnuje výsledky podzimních komunálních a senátních voleb, a poté se vyjadřuje k aktuálním politickým tématům, jakými jsou například ukrajinská a uprchlická krize nebo prolomení limitů pro těžbu hnědého uhlí na dole Bílina v severních Čechách. Postoje strany jsou v těchto otázkách zcela v duchu ekologických a liberálních hodnot, LES je proti prolomení limitů, proti ruskému angažmá na Ukrajině, a pro racionální a pokud možno co nejvíce emocí prostou diskuzi o problémech migrace z válkou a bídou postižených oblastí. Vedení strany, ve kterém jsou i ekologové profesí si je vědomo, že za uprchlickou krizí není pouze nynější zástupná válka mnoha aktérů na území Sýrie, ale také například několikaleté sucho, které je možno přičíst na vrub globálním klimatickým změnám. Předseda strany Martin Bursík po hektickém volebním podzimu 2014 omezuje své politické aktivity, a dle informací na stránkách LES a jejím oficiálním facebookovém profilu hodně cestuje a s rodinou tráví větší část roku v zahraničí. Na podzim 2015 se účastnil

¹⁹ Žít v Úpici vyhrálo volby ziskem 23,29 % hlasů, ale po následných povolebních vyjednáváních skončilo v opozici (Český statistický úřad 2014).

pařížské klimatické konference a v roce 2016 se angažuje například v otázkách svobody Tibetu. Stává se jedním z autorů a prvních signatářů výzvy určené prezidentovi republiky Zemanovi, uveřejněné v souvislosti s návštěvou čínského prezidenta v Praze.²⁰

Dle posledních aktivit je však zřejmé, že se Liberálně ekologická strana nestala projektem pro jedny či dvoje volby. Její představitelé se dále vyjadřují k aktuálním politickým otázkám, funguje tzv. Liberální fórum, což je otevřená diskuzní platforma, jejímž smyslem je nejen rozvíjet myšlenky obsažené v Manifestu Liberálně ekologické strany a přispívat tak k ideovému rozvoji LES, ale i vstřebávat náměty z okolí a udržovat otevřenost vůči společnosti a kritice (LES 2014). Strana se také po zisku několika desítek místních zastupitelů začíná etablovat v komunální politice.

3 Srovnání Strany zelených a Liberálně ekologické strany

3.1 Odpovědnost k životnímu prostředí

Odpovědnost za biosféru a trvale udržitelný rozvoj lidstva na planetě Zemi tak, jak je také definována v Chartě evropských zelených, zaujímá ústřední místo mezi hodnotami, ke kterým se environmentálně orientované strany vztahují. V rovině praktické politiky se pak jedná o nutnost změnit politickou agendu tak, aby hospodářská a obchodní politika sloužila sociálním a ekologickým cílům minimálně stejně tak, jako se vztahuje k cílům ekonomickým. Ve všech oblastech, ať už se jedná o potraviny a zemědělství nebo dopravu by měla přijímaná opatření sledovat vždy tu nejméně škodlivou variantu (EGP 2006: 2). Podobně se o prolínání hospodářské, sociální a ekologické oblasti vyjadřuje také nový předseda Strany zelených Matěj Stropnický²¹. Dle něho je velmi důležité, aby se Zelení naučili mluvit o ekologických problémech jako o skutečnostech, které mají ekonomické příčiny a sociální důsledky (Stropnický in Neovlivni.cz: 2016).

Velmi podrobně tyto hodnoty, popisující odpovědný a trvale udržitelný vztah k životnímu prostředí, nalezneme i v druhé části volebního

²⁰ Pod názvem „Přestaňte kolaborovat s komunistickou totalitní Čínou“ je výzva zveřejněna na internetové stránce <http://podporujemetibet.cz/>.

²¹ Matěj Stropnický byl zvolen na sjezdu SZ v Praze 23.1.2016.

programu Strany zelených²². V případě volebního úspěchu by chtěli z Ministerstva životního prostředí opět učinit klíčový rezort, který by se stal přirozenou protiváhou například ministerstev průmyslu a zemědělství. Důsledně by také bránili principy zakotvené v Zákoně o ochraně přírody a krajiny a bránili by jeho oklešťování. Dále pak v oblasti zemědělství navrhuje opatření, která podpoří ekologicky šetrněji hospodařící zemědělce, zachovávající přírodní rozmanitost jimi obhospodařované krajiny a produkující místní, lokálně dostupné potraviny, u nichž odpadá nutnost jejich dovozu z dalekého zahraničí, jehož vedlejším produktem je zvýšená zátěž na životní prostředí (Strana zelených 2013). Liberálně ekologická strana ve svém programovém Manifestu²³ označuje dokonce pojem trvale udržitelný život za překonaný proto, že poškození ovzduší a proměna oceánů dosáhlo již takového rozsahu, že ohrožuje stamiliony lidí na Zemi nedostatkem potravin, suchem a záplavami (LES 2013). Také LES a jeho předseda, několikanásobný ministr životního prostředí²⁴ a ekolog Martin Bursík by zajisté nebyl tím, kdo by chtěl nějak omezit funkčnost Ministerstva životního prostředí nebo Zákona o ochraně přírody a krajiny. Pokud se opět podíváme na oblast lidské činnosti, která má velký vliv na životní prostředí, a sice na oblast zemědělství a produkce potravin, navrhuje LES obdobná opatření jako SZ, když preferuje ekologické zemědělce, doporučuje vyprodukované potraviny spotřebovat nejlépe ve stejném regionu nebo chce poskytování dotací zemědělcům podmínit jejich zvýšenou péčí o krajinu. Velký důraz pak kladou na podporu rodinných farem, u nichž se předpokládá mnohem hlubší vztah k půdě a tím také větší odpovědnost k okolnímu životnímu prostředí, než tomu bývá například u velkých zemědělských družstev (LES 2015).

Další oblastí lidské činnosti, která má v dnešním, globálním obchodem propojeném světě, velký vliv na trvale udržitelnou symbiózu člověka a životního prostředí, je oblast dopravy. Co se týče jejího vlivu na okolí a ideální funkce, je dle volebního programu SZ cílem pohodlná a sofistikovaná doprava, s primárním zacílením na zlepšení fungování veřejné

²² Volební program pro volby do PSP ČR 2013, II. kapitola programu nazvaná Zdravé prostředí: kvalitní potraviny, zdravá krajina, čistý vzduch.

²³ Manifest Liberálně ekologické strany (LES).

²⁴ Bursík se stal poprvé ministrem životního prostředí v roce 1998 v Tošovského úřednické vládě, poté byl ministrem i v Topolánkově vládě v letech 2006-2009.

dopravy včetně vylepšení infrastruktury pro cyklisty a omezení role kamionové přepravy zboží. V oblasti osobní dopravy SZ navrhuje například jednotné jízdenky na všechny druhy veřejných prostředků v zemi, výstavbu moderní sítě vysokorychlostních a příměstských železnic a další využití inteligentních dopravních systémů ITS.²⁵ U nákladní dopravy pak uvažuje o narovnání přepravních podmínek mezi silniční a železniční přepravou, dále pak navrhuje program podpory železničních vleček a technologií kombinované přepravy, které by Zelení financovali ze silničního mýtného (Strana zelených 2013). Podobné návrhy předkládá i LES, který například po vzoru Švýcarska navrhuje přeložení nákladní přepravy na železnici, rozšíření mýtného pro kamiony a klade též důraz na urychlení výstavby obchvatů obcí na významně zatížených silnicích. Podporuje i daňové zvýhodnění alternativních paliv v dopravě, na úkor tradičních motorů spalujících naftu a benzín, a po vzoru Velké Británie také daňové zvýhodnění bezmotorové dopravy do zaměstnání. Stejně tak LES podporuje šetrnou veřejnou dopravu ve městech s důrazem na stále nedostatečně využitý potenciál rozvoje městské cyklodopravy (LES 2015).

Pokud bychom dané skutečnosti shrnuli, pak se v programových prioritách týkajících se životního prostředí obě uskupení ve většině případů shodnou a není mezi nimi větších rozdílů. Soulad je vidět jak v otázkách podpory malých a středních zemědělských farem, zejména těch zaměřených na šetrné ekologické zemědělství, tak například v navrhovaných opatřeních vedoucích k posilování role ekologičtějších forem dopravy. Jak v oblasti zemědělství, tak v oblasti osobní a nákladní dopravy si oba subjekty zřetelně uvědomují jejich výrazný vliv na utváření krajiny a případné znečištění životního prostředí. Můžeme tak konstatovat, že obě strany v této oblasti deklarují velkou míru odpovědnosti vůči životnímu prostředí a svými programovými tezemi tak naplňují definici trvale udržitelného rozvoje, tak jak je známa z odborné literatury i Charty evropských zelených.

3.2 „Graasroots“ demokracie, otevřenost a transparentnost

Dalším důležitým kritériem, které je přímo spjato s počátkem

²⁵ Inteligentní dopravní systémy (Intelligent transportation systems) jsou globálním programem, který zahrnuje řadu technologií, jejichž cílem je učinit dopravu bezpečnější a efektivnější, s nižším zatížením životního prostředí.

environmentálně zaměřené evropské politiky, je tzv. graasroots demokracie. Zelení v Evropě velmi často vznikaly jako nesourodý soubor různých hnutí, soustředěných primárně na jedno téma, ať už to byly spolky a hnutí zaměřené na ochranu přírody, práva žen a menšin nebo různá mírová a antijaderná hnutí. Jejich společným jmenovatelem pak bylo heslo „Myslet globálně“, a to i v případech, kdy je třeba jednat lokálně. Rozhodovací pravomoci měly být svěřovány orgánům na co nejnižší účinné úrovni tak, aby byl za pomoci co nejvyšší úrovně fungování občanské společnosti dosažen co možná největší přínos. A naopak, pokud by si nějaký problém žádal opatření na vyšší úrovni, měl by být brán ohled na důsledky takového rozhodnutí pro úroveň nižší. S „graasroots“ demokracie pak dále souvisí pojmy jako otevřenost, participace a transparentnost, které jsou přímo svázány s počátky zeleného politického hnutí. Jak se píše v úvodní kapitole, věnované teoretickému ukotvení bakalářské práce, tato hnutí vycházela z potřeby politiky postavené na nových základech, jako je již výše uvedená otevřenost a transparentnost, které byly v kontrastu se stávající tvorbou politiky v uzavřených strukturách stranických sekretariátů.

V podkapitole části svého volebního programu²⁶ nazvané Nestranná veřejná správa, justice a účinná opatření proti korupci SZ podrobně popisuje, jak by vylepšila fungování veřejné správy, pokud by uspěla ve volbách. Deklaruje v něm, že by například zavedla on-line zadávání a vyhodnocování výběrových řízení, rozklikávací rozpočty a transparentní účty, prosadila registr smluv veřejných subjektů nebo zajistila efektivní přípravu velkých veřejných staveb (SZ 2013). Transparentnost veřejné správy, stejně jako podporu rozvoje občanské společnosti, prosazuje i Liberálně ekologická strana (LES 2015). V další podkapitole nazvané Silnější hlas pro všechny týkající se případných změn volebního zákona, prosazuje SZ větší poměrnost českého volebního systému, a sice například snížení kvóra pro vstup do Poslanecké sněmovny ze stávajících 5 % na 3 % nebo možnost voličů hlasovat pro náhradní subjekt v případě, že strana první volby nepřekoná potřebnou hranici. Toto opatření by Strana zelených zavedla jak pro volby do PSP ČR, tak i senátní a prezidentské. Dále by se v případě možnosti vyslovila i pro znemožnění podávání tzv. legislativních

²⁶ Kapitola č. 4 Fungující demokracie otevřená občanům.

přílepků, vyvážila by některé pravomoci prezidenta a parlamentu, a podpořila by přijetí zákona o celostátním závazném referendu na základě petice (SZ 2013). Liberálně ekologická strana žádné takovéto podrobné změny volebního zákona nenavrhuje, v rámci malých územně správních celků podporuje přímou volbu veřejných činitelů, ale v případě celostátní přímé prezidentské volby vnímá možnost mediální manipulace, která může zásadním způsobem ovlivnit rozhodování voličů. Občanské iniciativy a referenda považuje také LES za jeden z pilířů demokracie (LES 2015).

Pokud bychom tedy shrnuli ideové postoje obou stran v otázkách týkajících se případného prohlubování české demokracie, můžeme opět konstatovat, že se oba subjekty v těchto svých programových prohlášeních až na menší výjimky shodují. Obě strany mají podobný náhled na potřebu transparentnosti státní správy, globálního promýšlení lokálních otázek či nezbytnosti rozvoje občanských iniciativ a podpoře zavedení referend. Případné jemné odlišnosti či nedostatek některého z témat akcentovaných SZ bychom tedy v případě Liberálně ekologické strany mohli přičíst opět spíše na vrub dosavadního podrobnějšího zpracování těchto otázek Stranou zelených.

3.3 Svoboda, rovnost a spravedlnost

Dalším významným kritériem, které nám pomůže definovat případnou příslušnost k zelené stranické rodině jsou otázky svobody, spravedlnosti a rovnosti. Tyto hodnoty, které se obvykle týkají politické a sociální spravedlnosti, rovnosti pohlaví, možnosti osobní seberealizace a kvality života, můžeme také nazvat hodnotami postmateriálními.

V první části svého volebního programu²⁷ se Zelení věnují zejména rovným právům pro různě znevýhodněné skupiny občanů. Zmiňují zde například právo ženy na stejnou odměnu, jakou dostane muž za tutéž práci, dostupnost sociálního bydlení pro mladé rodiny, sociálně slabé, osoby s postižením a seniory, upozorňují na potřebu zvýšení sociálně-právní ochrany dětí. Taktéž odmítají uplatňování věkových a genderových stereotypů a projevy sexismu v médiích a reklamě, podporují vyrovnané

²⁷ 1. kapitola volebního programu SZ Důstojný život v moderní společnosti, podkapitola pod názvem Moderní sociální stát: opora pro rodiny, seniory, občany se znevýhodněním, zaměstnanci i firmy.

zastoupení mužů a žen v politice. V případě volebního úspěchu slibují prosadit komplexní návrh na řešení situace v českých ghettech obývaných převážně Romy, chtějí vyvést občany ohrožené chudobou ze sociálního vyloučení a podpořit tak zklidnění vztahů mezi nimi a většinovou společností. SZ chce dále usilovat o to, aby se česká společnost stala otevřenější a tolerantnější, bez projevů rasismu, xenofobie a nesnášenlivosti (SZ 2013). Tento programový bod vyznívá o to aktuálněji v souvislosti s migrační krizí, která postihla Evropu v letech 2015 a 2016. Česká Strana zelených se v tomto období stala jedním z mála politických uskupení, které populisticky nevyužilo strachu obyvatelstva, ochotně přiživovaného velkou částí politiků a médií. Důkazem je například rozhovor předsedy SZ Matěje Stropnického pro internetový server neovlivni.cz²⁸ (Stropnický in Neovlivni.cz 2016). Tato otevřenost a tolerance je, jak již bylo řečeno, s ekologickými stranami spojena od počátku jejich vzniku a je vlastní i většině evropských zelených stran.

Také Liberálně ekologická strana věnuje otázkám rovnosti a spravedlnosti hned první část svého Manifestu, což samo o sobě ukazuje na důležitost tohoto tématu pro stranu. Hned v první větě se píše, že politickým cílem LES je vytváření, nepřetržitá kultivace a ochrana prostředí rovných příležitostí pro všechny. Dále pak deklarují, že budou vytvářet a chránit rovné šance a rovné konkurenční demokratické prostředí pro všechny, nutné pro zabránění tomu, aby jedna skupina obyvatel vytvářela pro ni výhodnější podmínky, jež by naopak znevýhodňovaly ostatní občany (LES 2014). Co se týká práv slabých či znevýhodněných skupin obyvatel jako jsou senioři, děti či postižení, LES se domnívá, že klíčové je zajistit respekt, slušnost a ohleduplnost vůči těmto lidem. To vše by se mělo dít za podpory vzdělávání a skutečných strukturálních změn ve společnosti, i za pomoci většího začlenění občanských a neziskových organizací. Stejně jako SZ pak podporují rovné příležitosti žen a mužů a stejný plat za stejnou práci, ne však za pomoci povinných kvót. LES se také přiklání k efektivnějšímu řešení problému sociálně vyloučených komunit, které by přispělo ke zmírnění protiromských nálad většinové společnosti (LES 2015). Stejně jako v případě Strany zelených je třeba poznamenat, že co se týká postojů a

²⁸ Rozhovor Simony Holecové s Matějem Stropnickým.

výroků v souvislosti s většinovou protimuslimskou a protiuprchlickou hysterií v České republice, zůstává LES podobně jako SZ jedním z mála politických uskupení, která navrhuji racionální, liberální a demokratické řešení této složité celoevropské krize. Důkazem jsou například vyjádření členky předsednictva LES Džamily Stehlíkové v diskuzním pořadu Názory a argumenty o budoucnosti Schengenského prostoru, odvysílanném Čro Plus²⁹ nebo člena předsednictva Petra Maršálka v pořadu Politické spektrum na ČT 24³⁰.

Opět tak můžeme konstatovat, že tento postoj vychází z idejí rovnosti, spravedlnosti a co největší otevřenosti, které jsou základními idejemi zelené stranické rodiny. Liberálně ekologická strana se také již ve svém základním programovém Manifestu hlásí k odkazu bývalého prezidenta Václava Havla. Prohlašuje v něm, že sdílí jeho hodnoty a názory, které ve své době vtiskl celé České republice. Základní obraz ČR v zahraničí, stejně jako její zahraniční politika byly donedávna vnímány jako příklad principiální ochrany demokracie a lidských a občanských práv. Toto zahraničněpolitické směřování ČR se v současné době mění především v souvislosti s deklarovanou snahou o zlepšení obchodních vztahů s Čínou³¹. Proti tomu vystupuje LES především postoji svého předsedy Martina Bursíka a jeho ženy Kateřiny, kteří jsou velkými zastánci Havlovy politiky a obhájci práv Tibetanů na větší autonomii v rámci Číny (Bursík in DVTV.cz 2014, Bursík in Český rozhlas 2016). Ještě za svého života byl Václav Havel také velkým podporovatelem Strany zelených. Jak Bursík, tak i jeho následovník v předsednické funkci Ondřej Liška, byli zastánci jeho myšlenek. Tento postoj SZ by se však mohl změnit nyní, po nástupu Matěje Stropnického jako předsedy strany, neboť ten se již na pražském sjezdu strany v lednu 2014 vyjádřil, že je potřeba oprostít se od politického kýče, který jméno Václav Havel symbolizuje a věnovat se spíše praktické

²⁹ Přepis diskuze na internetových stránkách LES, viz. <http://stranales.cz/dzAMILA-stehlikova-pro-cro-plus-nejvetsi-bezpecnostni-hrozbou-pro-ceskou-republiku-je-rusko/>.

³⁰ Pořad je ke zhlédnutí zde: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10116287760-politicke-spektrum/216411058200002/> (30.10.2015).

³¹ Na druhou stranu je třeba poznamenat, že v rámci oficiální zahraniční politiky Sobotkovy vlády stále zůstává „havlovský“ étos částečně přítomen – viz. například podpora ministra zahraničí Lubomíra Zaorálka koordinačnímu centru pro svobodná a nezávislá ruskojazyčná média (Šafaříková 2016).

politice³².

Pokud tedy srovnáme postoje obou subjektů k otázkám rovnosti, spravedlnosti a svobody, dojdeme opět ke zjištění, že co se týče postojů k těmto základním liberálně-demokratickým principům, jsou si obě strany ideově velmi blízko. K mírným odlišnostem pak dochází zejména díky tomu, že program SZ je na rozdíl od Manifestu LES mnohem rozsáhlejší a postoje k jednotlivým otázkám jsou tak zákonitě mnohem podrobněji rozpracované. Můžeme se tak pouze dohadovat, zda větší důraz SZ na některá témata, jako jsou sociální bydlení, podpora rodičovství či změny v sociálních službách, které mají podrobně rozpracovány v programu, jsou dány jejich podstatnějším zaměřením na tyto spíše levicové priority, nebo zda je naopak jejich malá rozpracovanost v programu LES způsobena jeho stručností. Každopádně je však třeba poznamenat, že obě uskupení umístila ve svých programech kapitoly týkající se svobody, rovnosti a spravedlnosti hned na začátek, což jistě vypovídá o tom, že jak pro SZ, tak pro LES jsou tyto programové otázky prioritou.

3.4 Přístup k problematice mezinárodní solidarity, míru a nenásilí

Odmítání násilí a mezinárodní solidarita představují další důležitou ingredienci receptu, ze kterého se tvoří zelená ideologie. Západoevropská mírová hnutí stála ostatně u zrodu většiny environmentálně orientovaných politických stran.

Na formulaci posledního bodu je znát, že Charta evropských zelených byla vydána již v roce 2006, a působí tak v současnosti poněkud neaktuálně zejména vzhledem k událostem, které se odehrávaly a odehrávají na území Gruzie, Ukrajiny a Sýrie³³, a které souvisí s celkovou bezpečnostní situací v Evropské unii. V těchto souvislostech lze vidět určitou neaktuálnost i v námi zkoumaném volebním programu Strany zelených pro volby do PSP ČR 2013. Je v něm deklarována neochota podpořit výstavbu

³² Paradoxně Václav Havel v roce 2006 Matěje Stropnického osobně podpořil při jeho kandidatuře v komunálních volbách. SZ také na stejném sjezdu, který zvolil Stropnického předsedou, přijala usnesení, ve kterém požaduje, aby se problematika lidských práv, dříve ztělesňovaná Václavem Havlem, opět stala páteří české zahraniční politiky.

³³ 2008 – válka Ruska proti Gruzii, 2014 obsazení Krymu Ruskem, občanská válka v Sýrii od roku 2011.

vojenské základny či přítomnost zahraničních vojáků, včetně spojeneckých³⁴. Ve SZ ostatně na toto téma proběhla vyhrčená vnitrostranická diskuze v souvislosti s plánovanou výstavbou vojenského radaru v Brdech³⁵. Zelení v této části svého programu dále deklarují případnou snahu o zničení všech jaderných zbraní a omezení a zpřísnění exportu zbraní, zejména do rizikových válečných oblastí.

Co se týče Liberálně ekologické strany, ta na základě přihlášení se ČR k transatlantickým hodnotám a závazkům plynoucím z členství v Severoatlantické alianci, nevidí důvod, proč by neměla ČR, v případě potřeby nebo ohrožení některého ze spojenců, na svém území zřídit vojenskou základnu a přijmout zde spojenecké vojáky. Podobně jako SZ také LES však považuje za žádoucí celosvětové snižování jaderného arzenálu a jaderné odzbrojení. Pokud jde o obchod s konvenčními zbraněmi a vojenskou technikou, i v tomto případě LES požaduje dodržování Smlouvy o obchodu se zbraněmi³⁶ (LES 2015). Přímo ve svém Manifestu pak LES deklaruje nutnost, aby Česká republika v rámci plnění svých závazků vůči NATO začala dostatečně pečovat o své ozbrojené síly (LES 2014).

Pokud tedy oba subjekty srovnáme v rámci kritéria zelené stranické rodiny, které deklaruje mezinárodní solidaritu, antimilitarismus a snahu o mírové řešení problémů, můžeme konstatovat, že se obě strany opět víceméně shodují. Výjimkou, která vedla k pnutí již na stranickém sjezdu SZ v roce 2007, je otázka výstavby vojenské základny na našem území. LES v současnosti, stejně jako tehdy SZ v osobě svého předsedy Martina Bursíka, prosazuje přihlášení se ke spojeneckým závazkům a podporu výstavby, SZ již tehdy v osobách svých pozdějších předsedů Ondřeje Lišky a Matěje Stropnického byla a je spíše proti jakýmkoliv unilaterálním řešením (Liška in idnes.cz: 2013).

3.5 Vztah k evropské integraci

Snaha zelených stran o posílení demokracie popsaná výše, se

³⁴ Podkapitola Respektované Česko uvnitř Evropské unie.

³⁵ Výstavba radaru v Brdech byla v součinnosti s vládou USA plánována od léta 2006, v září 2009 Obama administrativa oznámila odstoupení od tohoto záměru.

³⁶ Smlouva o obchodu se zbraněmi byla ČR ratifikována v září 2014.

odehrává také v nadnárodní úrovni Evropské unie. Za účelem rozvoje spolupráce byla v roce 1993 založena Evropská federace zelených stran, která byla v roce 2004 přetransformována v Evropskou stranu zelených. Jak již bylo zmíněno v úvodu, vztah zelených stran k Evropské unii byl ještě na přelomu 80. a 90. let odmítavý, ale zhruba od počátku 90. let se tento vztah mění v postoj až na malé výjimky eurooptimistický³⁷. Environmentálně orientované strany pochopily, že z úrovně nadnárodních institucí mohou mnohem snadněji, než z národní úrovně, ovlivňovat legislativu, která se dotýká jejich hlavních témat, jako ekologie, rovnosti práv a participační demokracie (Hloušek, Kopeček 2010: 88).

Česká Strana zelených se v části svého volebního programu pro volby do Evropského parlamentu³⁸ vyslovuje pro další politickou integraci a demokratizaci Evropské unie. Co se týká evropských institucí požaduje akceschopnější a levnější Evropský parlament, ale zároveň i posílení rolí národních parlamentů. Chce dále posílit a rozšířit občanské iniciativy a referenda i na evropské úrovni a celoevropský přechod na digitalizovanou ekonomiku. V hospodářské oblasti navrhuje přijetí eura Českou republikou, požaduje minimalizaci daňových úniků a zrušení daňových rájů přinejmenším v Evropě. Ještě před propuknutím tzv. migrační krize SZ ve svém programu pro volby do EP navrhovala zesílit pomoc lidem prchajícím z oblastí, kde je jejich život ohrožen a navrhuje zvýšení počtu integračních center. Vedle toho by se však také zasazovala o to, aby EU pomáhala chudým lidem přímo v místech kde žijí, aby nebyli nuceni utíkat do Evropy.

Liberálně ekologická strana ve svém programu pro volby do EP navrhuje vedle přijetí eura zřízení evropského občanství a evropského cestovního pasu. LES se také již přímo v programu zmiňuje o nutnosti bojovat se snahami o rozložení EU ze strany různých pravicově-populistických formací, za kterými je často vidět (nejen) finanční podpora ze strany putinovského Ruska. Evropské fondy by pak LES chtěla využít především na podporu výzkumu a vědy, k rozvoji ochrany životního prostředí a podpory alternativních zdrojů elektrické energie. Pro tuto stranu je tak EU především z geopolitického hlediska jedinou možnou volbou, jak

³⁷ Mezi euroskeptické zelené strany patří například švédská Strana zelených, která je proti členství své země v EU a požaduje její vystoupení na základě referenda.

³⁸ Podkapitola nazvaná Respektované Česko uvnitř Evropské unie.

potvrzuje v rozhovoru pro časopis Mezinárodní politika lídryně LES pro volby do Evropského parlamentu Milena Vicenová (ÚMV 2013).

Pokud bychom shrnuli postoje obou stran k Evropské unii, můžeme konstatovat, že se opět velmi přibližují. SZ by stejně jako LES přijala euro, shodují se i v náhledu na důležitost ochrany životního prostředí, podporu vědy a výzkumu nebo zavádění alternativních zdrojů energie v celoevropském měřítku. Velmi důležité jsou pro ně i otázky rovnosti a v současné době i racionální náhled na možná řešení uprchlické krize, jejíž zvládnutí se vedle uvažovaného referenda o setrvání Velké Británie v EU stalo klíčovým tématem, které na počátku roku 2016 hrozilo rozložit celou Evropskou unii.

3.6 Vztah k ekonomickým otázkám a energetice

Další kritériem, na které se v této práci zaměříme při porovnávání programových východisek obou politických subjektů, je oblast ekonomiky. Pozornost, které se dnes ekonomická témata ve společnosti těší, vede k jejich podrobnému zpracování v programech politických stran. V Chartě evropských zelených se například píše, že hospodářská a obchodní politika by měla sloužit také sociálním a ekologickým cílům, a ne pouze hodnotám ekonomických ukazatelů. Ekologické, sociální a hospodářské cíle pak opět můžeme propojit termínem trvale udržitelný rozvoj, jehož akcentování je jedním z pilířů zelené ideologie, a na nějž se odkazuje také ekonomický program jakékoliv environmentálně orientované politické strany (EGP 2006).

Strana zelených v první části svého programu věnovanému ekonomice,³⁹ preferuje především její modernizaci prostřednictvím investic do nových technologií s vysokým multiplikačním efektem, pomoc malým a středním podnikům, podporu dalšího prohlubování fiskální a bankovní integrace EU, a na mezinárodní úrovni by též podpořila tvorbu nových pravidel pro měření ekonomického rozvoje, která by měla postupně doplnit nepříliš vypovídající ukazatel hrubého národního produktu. V celosvětovém měřítku by též prosazovala zohledňování dopadů mezinárodního obchodu na životní prostředí (Strana zelených 2013). Stejně tak v e-mailovém

³⁹ Kapitola programu č. III. Oživení ekonomiky a nová pracovní místa.

programovém prohlášení ekonomických expertů Liberálně ekologické strany je uvedeno, že pro trvale udržitelný rozvoj hospodářství je nezbytná podpora moderních technologií a postupů, pro správně fungující ekonomiku je pak důležité i výrazné zastoupení malých a středních podnikatelů, kterým by se LES v případě svého volebního úspěchu snažila ulehčit podmínky pro podnikání. Dále jsou podle nich nutné investice do vědy, výzkumu, školství a inovací, větší podpora při zavádění obnovitelných zdrojů energie. Považují za nestrategické a dlouhodobě neudržitelné zvyšovat podporu těžby nerostných surovin (LES 2015).

Co se týká daňové oblasti, tak je možné konstatovat, že se oba subjekty víceméně shodují na tom, že je třeba vytvořit stabilní a jednoduchý daňový systém, do budoucna pouze s promyšlenými a postupnými změnami. Obě strany by také rády zachovaly dvě různé sazby pro daň z přidané hodnoty, tu sníženou pro určité skupiny komodit a služeb. Zatímco LES by snížil hodnotu základní sazby DPH z 21 na 19 %, Strana zelených by v části programu věnovanému daním⁴⁰ navrhla například i zavedení nulové sazby DPH pro vybrané komodity zvláštního významu, jako například učebnice nebo některé potraviny (Strana zelených 2013).

V ekonomické části svého programu věnované energetice⁴¹ vidí Strana zelených budoucnost jak v úsporách, tak v postupné modernizaci a přechodu na obnovitelné zdroje energie. O investicích do úspor by vedle domácností, kterým pro tento účel pomáhá například program Zelená úsporám, měl začít uvažovat také průmyslový sektor. Nespotebovaná energie by tak mohla být dalším impulsem pro větší konkurenceschopnost české ekonomiky. SZ také odmítá další rozvoj jaderné energetiky, která je dle nich bez státní podpory a garancí extrémně drahá a riziková. Zelení by v případě volebního úspěchu prosazovali moderní energetickou koncepci, která by zbavila českou energetiku závislosti na spalování uhlí, a postupně umožnila nahradit i stárnoucí jaderné reaktory. Dále SZ trvá na zachování limitů pro těžbu uhlí⁴² a slibuje dokonce odepsání jeho zásob za územně-

⁴⁰ 2. podkapitola ekonomického programu SZ pod názvem Spravedlivý daňový systém.

⁴¹ 3. podkapitola ekonomického programu SZ pod názvem Čistá energetika: nižší účty za energii i nová pracovní místa.

⁴² Územní limity těžby hnědého uhlí v severních Čechách byly stanoveny v říjnu 1991 vládou Petra Pitharta, částečně prolomeny na dolu Bílina vládou Bohuslava Sobotky v říjnu 2015 (Český rozhlas 2015).

ekologickými limity. Stejně tak odmítá i škodlivou těžbu břidličného plynu na území ČR (Strana zelených 2013).

Také Liberálně ekologická strana má na budoucnost české energetiky diametrálně odlišný pohled, než jaký mají autoři energetické koncepce ČR. Zdůrazňuje především potřebu co nejdříve zastavit spalování fosilních paliv, které nese hlavní odpovědnost za klimatickou změnu. Energetický scénář LES také do budoucna nepočítá s jadernými elektrárnami, které jsou dle něj neekonomické, přinášejí riziko velké jaderné havárie, a zejména není vyřešeno bezpečné uskladnění vyhořelého paliva. Budoucnost energetiky tak vidí podobně jako Strana zelených – v decentralizovaných obnovitelných zdrojích a úsporách energie. Energetický systém by tak měly tvořit stovky tisíc malých slunečních a větrných elektráren propojených chytrou sítí a internetem. Jejich koncepcí pokládá za možné, že v roce 2050 by 80 % energie v ČR mohlo být vyrobeno z obnovitelných zdrojů, zbytek by tvořily stabilizující zdroje pravděpodobně na zemní plyn. Jaderné a uhelné elektrárny by měly být uzavřeny (LES 2015). V rozhovoru pro Ekolist tuto svou vizi Martin Bursík shrnuje sloganem „Power to the people“, který se používá například v Německu, a který v angličtině znamená nejen „Moc lidem“, ale také „Energetické zdroje lidem“ (Bursík in Ekolist.cz 2014).

Při porovnání programových východisek obou subjektů v oblasti ekonomických programů můžeme konstatovat, že opět nacházíme pouze menší odlišnosti. Obě strany se víceméně shodují v nutnosti podpory malého a středního podnikání i v daňové oblasti, kdy Strana zelených na rozdíl od LES například v otázce DPH prosazuje zavedení nulové sazby na vybrané komodity. V energetických otázkách pak mezi oběma stranami není rozdíl, obě silně akcentují nutnost odklonu od fosilních paliv a jaderné energetiky směrem k decentralizovaným obnovitelným zdrojům energie. Toto vše a zejména antijaderné zaměření obou subjektů tak odpovídá ideologii zelené stranické rodiny, a je také zcela v intencích Charty evropských zelených.

3.7 Vztah k liberálním hodnotám

LES sama sebe deklaruje jako liberálně-ekologickou stranu. Z tohoto důvodu se krátce podíváme též na liberální prvky jejího programového prohlášení, Manifestu, a porovnáme je s programovými východisky Strany zelených. Ten na úvod téměř každého odstavce připojuje sousloví „Jsme liberálové“. Poté v programovém prohlášení následují věty například o vytváření, nepřetržité kultivaci a ochraně prostředí rovných příležitostí pro všechny, o svobodě s vědomím zodpovědnosti nebo o důrazu na dodržování lidských práv po vzoru Václava Havla (LES 2013). Pokud se však jednotlivé hodnoty, které jsou v Manifestu uvedeny, a které bychom mohli nazvat hodnotami liberálními, porovnájí s tezemi deklarovanými Stranou zelených, dojdeme k závěru, že se obě uskupení ve svých programových východiscích opět téměř neliší a sousloví „Jsme liberálové“ se tak stává až jakýmsi opakovaným vymezováním se vůči konkurenčnímu subjektu. Důraz na svobodu, toleranci, rovná práva a příležitosti nebo důstojný život pro každého člověka, základní to liberální hodnoty, je také nedílnou součástí programu Strany zelených, například v kapitole programu nazvané Důstojný život v moderní společnosti (SZ 2013).

Z tohoto důvodu považuje autor této práce liberální teze deklarované Manifestem za spíše obecné ideje, které ve svých programech uvádí většina stran českého liberálně-demokratického politického systému, a to čím se LES odlišuje, je především zelená složka její ideologie.

Závěr

V předchozí kapitole byly na základě jednotlivých kritérií srovnány programové postoje Strany zelených a Liberálně ekologické strany. V rámci prvního kritéria byla obě uskupení srovnávána na základě jejich odpovědnosti k životnímu prostředí. Byl zde nalezen soulad například v otázkách podpory malých a středních farem, zejména těch věnujících se šetrnějším způsobům hospodaření, jež nepoškozují životní prostředí a vypěstované produkty mají navíc zajištěn odbyt převážně v regionu původu. Shodu můžeme nalézt i mezi opatřeními, která by strany po svém případném úspěchu prosazovaly v oblasti dopravy, zejména co největší omezení jejího škodlivého vlivu na okolní prostředí a trvalou udržitelnost hospodářských a přírodních procesů. Strana zelených by pak chtěla posílit pravomoc Ministerstva životního prostředí a zároveň s tím sledovat důsledné dodržování litery Zákona o ochraně přírody a krajiny. Jeden z jeho tvůrců, dnešní předseda Liberálně ekologické strany Martin Bursík, by také jistě neprosazoval jeho omezení. V oblasti odpovědného vztahu k životnímu prostředí tak oba subjekty nejen deklarují zájem o životní prostředí již ve svém názvu, ale shodnou se na jeho ochraně i ve svých programových východiscích.

Také v oblasti tzv. „grassroots“ demokracie, potřeby otevřenosti a transparentního jednání se při porovnání jednotlivých programových prohlášení oba subjekty jeví ve shodě jak mezi sebou, tak vůči obecně přijímaným programovým tezím zelené rodiny politických stran. Občanskou společnost považují obě strany za jeden z pilířů liberální demokracie, stejný náhled mají na potřebu větší transparentnosti a otevřenosti státní správy. U Strany zelených je vidět větší rozpracovanost jednotlivých témat, která může souviset i se zkušeností jejích zástupců z oblasti komunální politiky, kde se LES jakožto nová strana nemohla zatím příliš projevit.

Pokud srovnáme oba subjekty na základě programových východisek týkajících se rovnosti, spravedlnosti a lidských práv obecně, můžeme opět konstatovat, že si jsou strany názorově velmi blízko a liší se spíše jen v rozsahu zpracování těchto témat ve svých programech. Jak SZ, tak i LES umístily ve svých programech kapitoly týkající se těchto bodů na první

místa, což už samo o sobě vypovídá o důležitosti, kterou jim přikládají. Pro oba subjekty jsou tyto otázky prioritní a kladou na ně velký důraz, ať již jde o problematiku znevýhodněných skupin obyvatel, rovné příležitosti pro všechny nebo pohled na složité řešení migrační krize. Až na výjimky je jejich pohled stejný i v hodnocení odkazu bývalého prezidenta Václava Havla, který otázku obrany lidských práv považoval po dobu svého působení v politice za jednu z priorit, a zasloužil se tak o vybudování obrazu České republiky jako jejich ochránkyně. Důraz SZ a LES na tyto otázky a jejich shoda s postojem bývalého prezidenta Václava Havla tak odpovídá významu, který jim je mezi stranami zelené rodiny politických stran přikládán, a který zdůrazňuje i Evropská charta zelených. Projevuje se zde i historický vliv občanských hnutí za rovná práva a spravedlnost, ze kterých většina evropských zelených stran vznikla.

Podíváme-li se na kritérium mezinárodní solidarity, obrany míru či nenásilí, musíme ho rozdělit na konflikty vnitrosociálního rázu a na konflikty mezinárodní. Co se týče společenských pnutí uvnitř české společnosti, ať již se jedná o problematiku chudých, vyloučených lokalit nebo konfliktů ohledně případného příchodu uprchlíků před válkou či ekonomickým strádáním, prosazují obě strany nutnost racionálního a nenásilného řešení těchto problémů. I v náhledech na problematiku mezinárodního obchodu se zbraněmi či případné způsoby řešení mezistátních konfliktů se oba subjekty shodují na potřebě zpřísnění podmínek těchto obchodů a nutnosti jaderného odzbrojení. Jak již bylo konstatováno v poslední kapitole, rozcházejí se částečně, stejně jako jednotlivé názorové frakce Strany zelených v roce 2007, v otázce přístupu k výstavbě vojenské spojenecké základny na území ČR. Shrňme-li postoje obou stran v rámci tohoto kritéria, nalézáme opět poměrně velkou programovou shodu mezi oběma subjekty i vzhledem k tezi o nenásilí obsažené v Chartě evropských zelených.

Otázka vztahu k evropské integraci je v programových východiscích a výstupech představitelů obou stran opět pojata velmi podobným způsobem. Jak LES, tak SZ si jsou vědomy důležitosti českého členství v EU a nehodlají se „vézt“ na většinovém názoru společnosti, která dnes chápe Evropskou unii jako jakési nutné zlo, proti kterému je třeba se

neustále vymezovat a kritizovat ho. SZ i LES se shodují zejména na důležitosti ochrany životního prostředí v celoevropském měřítku, jsou ale i pro případné přijetí eura jako českého platidla. Zejména LES pak akcentuje důležitost silné EU jako protipólu čím dál větších mocenských ambicí současného ruského režimu.

V ekonomické oblasti se obě strany shodnou na nutnosti podpory malého a středního podnikání i v potřebnosti postupného daňového zvýhodnění environmentálně šetrných produktů a služeb. Budoucnost energetiky pak vidí v jejím odklonu od závislosti na centrálních zdrojích spalujících uhlí či uran, směrem k decentralizovaným malým subjektům využívajícím obnovitelné zdroje energie. I tyto teze tak jsou v souladu s myšlenkami obsaženými v Chartě evropských zelených a shodují se i s postoji evropských antijaderných hnutí, na kterých zčásti vznikala pozdější ideová programatika všech evropských ekologických stran.

Na základě komparace výše uvedených kritérií tak není možné konstatovat významné odlišnosti v programových východiscích Strany zelených a Liberálně ekologické strany. Vždy se jedná pouze o drobné nuance, které nemají vliv na celkový názor stran na tu kterou kapitolu jejich programů. Ve východiscích věnovaných odpovědnosti k životnímu prostředí, problematice grassroots demokracie, transparentnosti, rovnosti, lidských práv, stejně jako v náhledech na vnitrospolečenské i mezinárodní konflikty, integraci Evropské unie nebo v pohledu na ekonomiku, tak nenajdeme výraznějších rozdílů. Ve světle tohoto srovnání tedy můžeme konstatovat, že Liberálně ekologickou stranu, stejně jako Stranu zelených, můžeme na základě srovnání jejich ideových východisek, i vzhledem k obecně popsaným hodnotám ekologicky orientovaných uskupení a Chartě evropských zelených zařadit do rodiny zelených politických stran, a tudíž důvody, které Martina Bursíka vedly k založení nového subjektu, mohly být suspektně i jiného rázu, než ideového. Za ne zcela relevantní tak lze považovat i Bursíkův údajný strach ze směřování SZ do levé části politického spektra, kvůli nepřijetí usnesení o zákazu spolupráce s KSČM. Za odchodem a založením nové strany mohou tak pravděpodobně stát též individuální motivy, zklamání či osobní ambice Martina Bursíka, které nebyly dostatečně naplněny po jeho neúspěšné kandidatuře na předsedu

strany na pražském sjezdu Zelených v roce 2012. Stal se tehdy pouze druhým místopředsedou a do předsednictva se navíc dostala Dana Kuchtová a Matěj Stropnický, tedy lidé, se kterými Bursík nebyl historicky příliš ve shodě. Na tomto závěru mnoho nemění ani skutečnost, že se předsedou SZ stal, po Ondřeji Liškovi a Janě Drápalové, právě levicověji zaměřený Stropnický.

Je tak nutné konstatovat, že liberální hodnoty, deklarované v Manifestu Liberálně ekologické strany, jako je ochrana rovných příležitostí pro všechny, rovného konkurenčního demokratického prostředí, svobody a nezávislosti médií jsou hodnotami, na nichž i Strana zelených staví svůj ideologický program, čemuž odpovídá i zařazení této kapitoly na první místo programu SZ. Také posuzování lidského konání na základě širšího kontextu a uvažování v delším časovém horizontu, než je jeden rok či jedno volební období, a potřeba nově definovat pojem trvale udržitelného rozvoje se shodují s prioritami obsaženými ve volebním programu Strany zelených. Podpora decentralizace, rozvoje a modernizace místní ekonomiky, společně s inovacemi a přednostní spotřebou místních produktů a energií jsou také programové body, které obě formace společně podporují. Totéž platí pro vize rozvoje občanské společnosti, ukotvení České republiky v evropských strukturách a Severoatlantické alianci či v důrazu na udržení živého a nedeformovaného odkazu bývalého prezidenta Václava Havla v povědomí lidí.

Na základě srovnání programových a ideových východisek Strany zelených a Liberálně ekologické strany je tedy třeba závěrem znovu zopakovat, že ideové postoje obou stran se téměř neliší, a že důvody, které vedly Martin Bursíka k založení nové politické strany, nebyly s největší pravděpodobností objektivně a primárně důvody ideovými.

Prameny

Internetové zdroje:

Aktualne.cz 2009. „Topolánková vláda končí. Sledovali jsme to online.“ 24.3.2009. Dostupné na: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/topolankova-vlada-konci-sledovali-jsume-to-online/r~i:article:632839/> (21.8.2015)

Česká televize. 2013. „Exšéf zelených Bursík odchází ze strany , vadí mu příklon doleva.“ 23.8.2013 Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/239261-exsef-zelenych-bursik-odchazi-ze-strany-vadi-mu-priklon-doleva/> (5.9.2014).

Český rozhlas. 2015. Zprávy: „Vláda rozhodla: Těžební limity v dolu Bílina budou prolomeny, u lomu ČSA platí dál.“ 19.10.2015. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/vlada-rozhodla-tezebni-limity-v-lomu-bilina-budou-prolomeny-u-lomu-csa-dal-plati--1545100 (5.2.2016).

Český rozhlas. 2016. Dvacet minut Radiožurnálu: „V Česku se přestalo mluvit o lidských právech, zdůrazňuje Martin Bursík.“ 29.3.2016. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/dvacetminut/_zprava/1598007 (5.4.2016)

Český statistický úřad. 2014. Volby do zastupitelstev obcí. Dostupné na: <http://www.volby.cz/pls/kv2014/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5205&xobec=579777&xstat=0&xvyber=0> (20.3.2016).

DVTV.cz.2014, „Bursík – s odklonem zahraniční politiky od Tibetu se nesmírím.“ Dostupné na: <http://video.aktualne.cz/dvttv/bursik-s-odklonem-zahranicni-politiky-od-tibetu-se-nesmirim/r~ec1e6d160e9611e4ba9c0025900fea04/> (9.1.2014).

EGP 2006. The Charter of the European Greens. Dostupné na: <https://europeangreens.eu/content/charter-european-greens> (15.2.2016).

Ekolist.cz, 2002. „Strana zelených a Brandýské fórum společně proti ODS a komunistům.“ 11.4.2002. Dostupné na: <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/strana-zelenych-a-brandyske-forum-spolecne-proti-ods-a-komunistum> (17.10.2015).

Ekolist.cz. 2014. „Martin Bursík o LESu: Jsme pravdoláskaři s ekologickým akcentem.“ 14.2.2014. Dostupné na: <http://ekolist.cz/cz/publicistika/rozhovory/martin-bursik-o-lesu-jsme-pravdolaskari-s-ekologickym-akcentem> (12.11.2015).

Evropský parlament. 2014. „Výsledky evropských voleb 2014“. Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/cs/country-results-nl-2014.html> (15.9.2015).

Idnes.cz. 2013. „On-line rozhovor s Ondřejem Liškou“. 30.9.2013. Dostupné na: <http://www.aktuality.sk/clanok/319355/komentar-karola-lovasa-ke-d-biskupi-prestali-byt-lokajmi-kdh/> (20.2.2016).

LES. 2013. Manifest Liberálně ekologické strany (LES). Dostupné na: <http://stranales.cz/#manifest>

LES. 2014. Tisková zpráva. Dostupné na: <http://stranales.cz/martin-bursik-ziskal-podporu-top-09-ve-volbach-do-senatu/> (12.10.2014).

LES. 2015. Tomáš Pikola. „Programové otázky LES“. Poskytnuto e-mailem tiskového mluvčího LES. 11.11.2015. Emailová adresa: tomas.pikola@stranales.cz.

Lidovky.cz. 2009. „TOP 09 je pro Kalouska mezistanice k ODS, tvrdí Bursík.“ 13.6.2009. Dostupné na: http://www.lidovky.cz/top-09-je-pro-kalouska-mezistanice-k-ods-tvr-di-bursik-fyi-/zpravy-domov.aspx?c=A090613_134254_ln_domov_ter#utm_source=clanek.lidovky&utm_medium=text&utm_campaign=a-souvisejici.clanky.clicks (6.11.2014).

Lidovky.cz. 2012. „Bursík neuspěl, Stranu zelených povede dál Liška.“ 24.11.2012. Dostupné na: http://www.lidovky.cz/bursik-neuspel-stranu-zelenych-povede-dal-liska-fty-/zpravy-domov.aspx?c=A121124_162840_ln_domov_sk (15.10.2014).

Lidovky.cz. 2016. „Matěj Stropnický se stal předsedou Strany zelených.“ 23.1.2016. Dostupné na: http://www.lidovky.cz/predsedou-strany-zelenych-se-stal-matej-stropnicky-fyp-/zpravy-domov.aspx?c=A160123_201334_ln_domov_ELE (17.2.2016).

Neovlivni.cz. 2016. „Matěj Stropnický: Zelený, nikoli modrý rozhovor.“ 12.2.2016. Dostupné na: <http://neovlivni.cz/matej-stropnicky-zeleny-nikoli-modry-rozhovor/> (14.2.2016).

Neovlivni.cz. 2016. „Matěj Stropnický: Češi se bojí víc, že jim uprchlíci sníží dávky, než iluzorních útoků.“ 12.2.2016. Dostupné na: <http://neovlivni.cz/stropnicky-cesi-se-boji-vic-ze-jim-uprchlici-snizi-davky-nez-iluzornich-utoku/> (15.2.2016).

Novinky.cz. 2013. „Z Bursíka si někdo vystřelil, vymyslel mu novou stranu s podporou Dalíka a Čunka.“ 26.8.2013. Dostupné na: <http://www.novinky.cz/domaci/311548-z-bursika-si-nekdo-vystrelil-vymyslel-mu-novou-stranu-s-podporou-dalika-a-cunka.html> (12.8.2014).

Prvnizpravy.cz. 2011. „Proti kácení na Šumavě protestují první politici.“ 1.8.2011. Dostupné na: <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/zpravy/proti-kaceni-na-sumave-protestuji-prvni-politici/> (15.8.2015).

Respekt.cz. 2016. Šafaříková, Kateřina. "Velká svobodná Výměna". 5.3.2016. <http://www.respekt.cz/tydenik/2016/10/velka-svobodna-vymena> (16.3.2016).

Strana zelených. 2013. Volební program Strany zelených: Volby 2013. Dostupné na: <http://www.zeleni.cz/program-ppsp2013/> (24.2.2016).

Strana zelených. 2014. Program do Evropského parlamentu: Česko dopředu. Dostupné na: <http://www.zeleni.cz/program-ep-2014/> (12.2.2016).

Strana zelených. 2015. „Předsedkyní Strany zelených se stala Jana Drápalová, poprvé stanula v čele strany žena.“ 25.1.2015. Dostupné na: <http://www.zeleni.cz/predsedkyni-strany-zelenych-se-stala-jana-drapalova-poprve-standula-cele-strany-zena/> (15.2.2016).

Ústav mezinárodních vztahů. 2013. „Evropský rozhovor s Milenou Vicenovou.“ 3.9.2013. Dostupné na: <http://iir.cz/article/evropsky-rozhovor-s-milenou-vicenovou> (5.11.2014).

Youtube.com. 2013. „Liška: Bursík založil LES, jen aby nám uškodil“. 9.10.2013. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=WdcMtm9iM3w> (23.6.2014).

Youtube.com. 2014. "Kudy dál v ekologické politice (Hyde park Zelňák)". 4.5.2014. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=zqUUXJSkiX0> (29.7.2015).

Literatura

Beyme, Klaus. 1985. Political Parties in Western Democracies. Aldershot: Gower Press.

Beyme, Klaus. 1994. Systemwechsel in Osteuropa. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Bican, Vítězslav. 2001. Evropská federace stran zelených. In: Fiala, Petr., Mareš, Miroslav. 2001. Evropské politické strany. Brno: IIPS, s. 84 – 99.

Bomberg, Elizabeth. 1998. Green Parties and Politics in the European Union. London: Routledge.

Bradová, E., Lebeda Tomáš. 2007. Nerozhodnutí voliči a voličské rozhodování, in Tomáš Lebeda, L. Linek, P. Lyons, K. Vlachová (eds.). Voliči a volby 2006. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 32-111.

Burchell, Jon. 2002. The Evolution of Green Politics. Development and Change within European Green Parties. London: Earthscan.

Daneš, Jaroslav. 2010. Liberalismus. In Dočekalová, Pavla, Švec, Kamil et al. 2010. Úvod do politologie. Praha: Grada Publishing.

Fiala, Petr a Strmiska, Maxmilián. 1998. Teorie politických stran. Brno: Barrister & Principal.

Fiala, Petr a Strmiska, Maxmilián. 2001. „Pojetí stranicko–politických rodin v postkomunistickém středoevropském a východoevropském kontextu“. Středoevropské politické studie 3, č. 4.

Gallagher, Michael, Laver, Michael, Mair, Peter. 2001. Representative Government in Modern Europe: Institutions, Parties and Governments. 4.vydání. New York: McGraw-Hill.

Hloušek, Vít a Kopeček, Lubomír. 2010. Politické strany: Původ, ideologie a transformace politických stran v Západní a Střední Evropě. Praha: Grada Publishing.

Heywood, Andrew. 2008. Politické ideologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o..

Inglehart, Ronald. 1971. The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies. The American Political Science Review. s. 991-1017.

Jehlička, Petr a Kostelecký, Tomáš. 2002. Czech Greens in the 2002 General Election: a new lease of life? Environmental Politics 12(2), 133-139

Jehlička, Petr a Kostelecký, Tomáš. 1992. The Development of Czechoslovak Green Party since the 1990 Elections. Environmental Politics, 1(1), 72-94.

Judt, Tony. 2008. Poválečná Evropa: Dějiny od roku 1945. Praha. Slovart, s.r.o..

Lewis, Paul. 2000. Political Parties in Post-Communist Eastern Europe. New York: Routledge. Kitchelt, Herbert. 2006. Movement Parties, in R. Katz, W. Crotty (eds.). Handbook of Party Politics. London: Sage, 278-290.

Mair, Peter a Muddle, Cas. 1998. The Party Family and its Study. Annual Review Political Science 1, 211 – 229.

Mill, John Stuart. 1913. O svobodě. Praha. J. Otto.

Nekvapil, Václav. 2007. Budoucnost Evropské unie a zelená politika. Kancelář Heinrich-Böll-Stiftung. Praha.

Novák, Miroslav. 1997. Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia. Praha: Slon.

Pečínka, Pavel. 2002. Zelená zleva?: Historie ekologických stran v Evropě. Praha: G plus G.

Pečínka, Pavel. 2003. Zelení jako nová tvář „nové levice“. Listy č. 1/2003. Dostupné na: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=031&clanek=010313> (21.11.2014).

Pečínka, Pavel. 2005. Odstíny české zelené politiky po roce 1989. Politologický časopis č. 4. Dostupné na: <http://www.politologickycasopis.cz/cz/archiv/2005/4/> (25.11.2014).

Poguntke, Thomas. 2002. Green Parties in National Governments: From Protest to Acquiescence? Working paper 9, KEPRU. Dostupné na: http://www.keele.ac.uk/depts/spire/research/KEPRU/Working_Papers/KEPRU%20Paper%209.pdf (6. 5. 2008).

Švec, Kamil. 2010. Ekologismus a environmentalismus. In Dočekalová, Pavla, Švec, Kamil et al. 2010. Úvod do politologie. Praha: Grada Publishing.

Waller, M., Millard F. 1992. Environmental Politics in Eastern Europe, Environmental Politics, 1(2), 85-159.